

Vem var Nimrod i 1 Mos 10:8–10?

Detta är ett utdrag ur: *Översikten av nationerna. En analys och kommentar av 1 Mos 10*. Sid 42–80. Av Tore Jungerstam.

Arbetet i sin helhet hittas på www.urhistorien.com eller som direktlänk: <https://torejungerstamdotcom3.files.wordpress.com/2022/04/oversikten-av-nationerna-1-mos-10.pdf>

För en YouTube presentation se:

<https://www.youtube.com/watch?v=7bhNpHKZRRU&list=PLbblbmTvupvWWQRK39cEpiH0av8U6ovfu&index=1>

2.5 Kushs ättling: Nimrod

Det här kapitlet ägnar jag i sin helhet åt Nimrod. Nimrod är nog det mest hemlighetsfulla och intressanta namnet bland Kushs ättlingar. Detta inte minst för att det finns så många spekulationer om vem denne Nimrod är. Nimrod presenteras med annorlunda grammatik då perfekt-formen används till skillnad från de övriga av Kushs söner. På basis av att perfektformen används kan man dra slutsatsen att det kan röra sig om en mer avlägsen ättling till Kush.¹ Åtminstone använder författaren även grammatiken för att uttrycka att det är något speciellt med denne ättling till Kush.

Om Nimrod har författaren också valt att berätta mera. Vad som berättas om Nimrod skiljer sig från det som berättas om Chams alla andra söner och ättlingar. Frågorna kring Nimrod är många, men framför allt: vem är han?

---

¹ Att använda perfektformen betyder inte på något sätt att det utesluter att författaren avser att Nimrod var Kushs biologiske son i första generation, men förändringen i grammatiken, och att perfektformen kan användas för att ge bakgrundsinformation om något som kan ha hänt långt tillbaka i tiden, gör att jag anser att den mest troliga tolkningen att författaren avser meddela att Nimrod nog var en ättling till Kush, men han var inte hans biologiske son i första generation. Se kapitel 1.6.1 om perfektformens användning.

2.5.1 Översättning av helheten om Nimrod

De här fem verserna som berättar om Nimrods storhet innehåller många utmaningar vad gäller tolkning och översättning. Jag kommenterar mina val av översättning och hur man kan förstå texten i de kapitel som följer, notera även fotnoterna. Utmaningarna att förstå texten är i sig ett tecken på att texten om Nimrod är mycket gammal.

וכּוּשׁ יָלַד אֶת נִמְרוֹד
הוא החל להיות גבר בארץ:
הוא היה גבר ציד לפני יהנה על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני יהנה:
נתהי ראשית ממלכתו בכל ארד ואפד וכלנה בארץ שנער:
מן הארץ ההוא יצא אשור
ויבן את נינה ואת רחבת עיר ואת פלח: ואת רסן בין נינה ובין פלח הוא העיר הגדלה:

Och Kush hade gett upphov till Nimrod²

Han hade börjat³ bli mäktig i området⁴

Han hade blivit⁵ en mäktig jägare inför HERREN⁶, därför brukade man säga:⁷”Som Nimrod, en mäktig jägare inför HERREN”⁸

Och det förnämsta⁹ i hans rike var Babel och Erech och Akkad och Kalne i Shinars land

Från det området hade han farit ut till Ashur¹⁰

Och han byggde¹¹ Nineve och Rechovot-Ir och Calach och Resen mellan Nineve och mellan Calach. Det är den stora staden

² Man kunde också översätta ”avlat”. ”Hade blivit far till” fungerar också, men då låter det för passivt eftersom den aktiva qal-formen används. Det är inte heller berättarformen imperfekt konsekutiv som används utan verbet är i perfekt. Perfekt används ofta för att ge bakgrundsinformation.

³ Översätts ofta som att Nimrod ”var den förste”. Ordet betyder dock inte den förste, men av sammanhanget kan den översättningen ibland försvaras. Ordet står i perfekt. Se min kommentar som följer.

⁴ אֶרֶץ, *eretz* kan översättas såväl med område, region, land och jord beroende på sammanhang. Ofta har man översatt att Nimrod blev mäktig på ”jorden”. Samma ord förekom även ovan då jag översätter det med område: *Från dessa har utbredds kustregionernas folk i sina områden*. Jag väljer att översätta med ”område” även här bl.a. för att man ska kunna förstå att samma ord används. Att använda ”jorden” har sina fördelar, men författarens avsikt är knappast att ge bilden av att Nimrod hade ett imperium som omfattade hela jorden. Det finns tyvärr inget svenskt ord som har samma spännvidd som det hebreiska *eretz*.

⁵ Perfekt.

⁶ Uttrycket kan förstås som ett superlativ. Waltke 2001, 169.

⁷ Yiqtol/imperfekt. Nifal är passiv. Joüon-Muraoka noterar att yiqtol-formen ibland används för att uttrycka ”vad man brukar göra”. Formen används så t.ex. i 2 Sam 13:18. Joüon & Muraoka 2011, 337 (§ 113a).

⁸ Ordspråket kan förstås som ett superlativ. Wenham 1987, 223; Mathews 1996, 450.

⁹ Reshit kan betyda det första av någonting men även det förnämsta. Waltke 2001, 169.

¹⁰ Verbet ”gå” är i perfekt. Det här är en tolkning utifrån sammanhanget. Följer man grammatiken borde man översätta: Från det här området för Ashur ut. Se min diskussion i kapitel 2.5.5 och 2.5.8.

¹¹ Berättarformen imperfekt konsekutiv.

2.5.2 Kommentar över det första stycket

וכּוּשׁ יָלַד אֶת נִמְרוֹד
הוּא הָחֵל לְהִיטֵת גְּבוּר בְּאֶרֶץ:
הוּא הָיָה גְבוּר צַיִד לְפָנָי יְהוָה
עַל כֵּן יֵאמָר כְּנִמְרוֹד גְּבוּר צַיִד לְפָנָי יְהוָה:

Och Kush hade gett upphov till Nimrod

*Han hade börjat bli mäktig i området
Han hade blivit en mäktig jägare inför HERREN,
därför brukade man säga: ”Som Nimrod, en mäktig jägare inför
HERREN”*

Det första stycket innehåller många olika tolkningsmöjligheter. Det att Kush hade gett upphov till Nimrod betyder inte att han måste vara Kush son. Han kan även vara en mer avlägsen ättling många generationer framåt. Kushs andra söner och även barnbarn nämns tidigare i 1 Mos 10:6–7.

Uttrycket ”hade gett upphov till” är en ny variant bland födelseformlerna, det är verbet *jalad* i formen perfekt som används. Cassuto menar att det som beskrivs som Kushs söner ovan beskriver folk som Kush gett upphov till medan Nimrod är en person. Därför menar Cassuto att Kush inte räknades upp som en av Kushs söner utan dyker upp först nu som ett tillägg då en enskild person beskrivs. Jag ser ingen orsak till att de som först presenteras som Kushs söner skulle vara folk. Författaren presenterar först ett antal söner och sedan belyser han en av dem på ett speciellt sätt och den personen är Nimrod. Det som växlingen till *jalad* gör är att den öppnar upp för förståelsen att det här är en av Kushs ättlingar ett okänt antal generationer framåt.¹²

Det finns också forskare som i stället för Kush vill läsa (staden) Kish. Från början skrevs antagligen bägge orden likadant med endast med två konsonanter. I så fall skulle texten förstås som att det var staden Kish som gav upphov till Nimrod på samma sätt som någon idag kan beskrivas som ”stadens son”. Den här tolkningen är möjlig, men jag anser den mindre trolig. Enligt masoreternas tolkning som kommer till uttryck i den masoretiska text vi har idag står det entydigt Kush och inte Kish. Om det skulle vara Kish och inte Kush som avses har alltså masoreterna misstagit sig.

Det jag översätter med att ”han hade börjat bli mäktig” översätts i moderna svenska översättningar som ”den förste”.¹³ Men ordet som används, *hechel*, betyder inte ”den förste”. Ordet betyder ”började”. Samma ord används bland annat i 1 Mos 6:1:

När människorna nu började bli talrika på jorden och döttrar föddes åt dem (1 Mos 6:1 S00).

¹² Cassuto 1992, 200. Se kapitel 1.6.1 där jag diskuterar perfektformen och hur man kan tolka den.

¹³ Så gör även bl.a. Cassuto 1992, 201. Flera andra forskare stöder samma tolkning, t.ex. Laato 2017, 193. Bland engelska översättningar är det många som delar min tolkning, t.ex. KJV, NIV och NAS.

Men fördärvad var jorden inför Guds ansikte

Laato menar att uttrycket kan användas för att beskriva att vad som än sker så sker det inför HERRENS ansikte. På samma sätt som generationen innan floden levde i ogudaktighet inför Gud så sker Nimrods upproriskhet och stolthet inför HERRENS ansikte.¹⁸

Det finns översättningar som väljer att tolka uttrycket som ”en jägare av Guds nåd”, till exempel den nya officiella finska översättningen KR92. Den översättningen ses som problematisk av Laato eftersom Nimrod i tolkningstraditionen associeras med uppror mot Gud.¹⁹

Jag noterar att det är intressant att HERREN, alltså Guds personnamn JHVH, används i samband med Nimrod liksom i berättelsen om Babels torn, medan uttrycket i samband med Noach använder Gud. Genom att författaren använder HERREN i samband med dessa två berättelser säkerställer han att man inte kan missförstå vilken Gud som avses. Babylonien hade ingen brist på gudar. Och nämns ”gud” i ett mesopotamiskt sammanhang finns det många att välja på. Men tack vare valet av personnamnet just i dessa två sekvenser säkerställer författaren en rätt förståelse av vilken Gud som avses. Det är inför HERRENS ansikte Nimrod är en väldig jägare, inte till exempel inför Marduks ansikte.²⁰

2.5.3 De fyra städerna i Shinars land: Babylon, Erech, Akkad och Kalne

Jag behandlar dessa fyra städer och deras historia ganska utförligt. I det här kapitlet behandlar jag dock inte Akkad. Den staden och det imperiet behandlar jag i nästa kapitel. En kännedom om städerna och deras historia är nödvändigt för att kunna dra välgrundade slutsatser vad gäller Nimrods identitet och den tidsperiod inom vilken man ska söka den.

וַתְּהִי רִאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל אֶרֶץ וְאֶפְדִּי וְכַלְנֵה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר:

Och det förnämsta i hans rike var Babel och Erech och Akkad och Kalne i Shinars land

Beskrivningen vad gäller de fyra städerna kan endera förstås som att de var de första eller de förnämsta.²¹ Det hebreiska ordet är *reshit*. Jag har alltså valt att översätta med betydelsen ”de förnämsta”. I den betydelsen används *reshit* även i följande fall:

Han utsåg den bästa delen åt sig, ett land som anstår en härskare. (5 Mos 33:21 S00)

Ve de säkra på Sion, de trygga på Samarias berg, gräddan av det främsta folket, dessa som israeliterna tyr sig till! (Amos 6:1 S00)

---

¹⁸ Laato 2017, 193.

¹⁹ Laato 2017, 193.

²⁰ Marduk var den gud som blev ledande i Babylon. Marduks väg till makten beskrivs i det babyloniska eposet Enuma Elish som missvisande nog ofta kallas ett skapelseepos. Se min analys av eposet i Jungerstam 2013.

²¹ Noteras även av: Mathews 1996, 450; Waltke 2001, 169. Så översätter även t.ex. JPS.

*Så säger Herren Sebaot: Jag bryter sönder Elams båge, dess **främsta** vapen. (Jer 49:35 S00)*

*Ni dricker ert vin ur offerskålar och smörjer er med **finaste** olja, men Josefs undergång bekymrar er inte. (Amos 6:6 S00)*

*Varför göder ni er med de **bästa bitarna** av allt som mitt folk Israel offerar? (1 Sam 2:29 S00)*

*Av bytet tog folket får och kor, **det bästa** av det som skulle vigas åt förintelse, för att offra det åt Herren, din Gud, i Gilgal.” (1 Sam 15:21 S00)*

*Vishet är **viktigast**, förvärva vishet, ge allt du äger för att förvärva insikt. (Ords 4:7 S00)*

De här exemplen gör det klart att *reshit* kan användas i betydelsen främsta, bästa osv. Skulle författaren bara ha nämnt *en* enda stad skulle förståelsen ”den första” vara mer naturlig. Men när det är en grupp städer blir det märkligt om det första Nimrod gör är att bygga fyra städer. Däremot passar ”föرنämsta” mycket bra. Alternativt fungerar också ”centrala” eller ”de viktigaste”. Man bör notera att detta innebär att texten i så fall inte hävdar att Nimrod byggde eller grundade dessa städer.²²

Området Shinar inkluderar åtminstone den region i Babylonien som omfattades av Sumer och Akkad. Beteckningen Shinar återkommer i samband med berättelsen om Babels torn. Vad gäller de städer som nämns är de tre första städerna välkända, medan identifieringen av Kalne är ett frågetecken. Jag går nu över till att presentera det man idag vet om de fyra städerna.²³

Babylon

Babylon är en urgammal stad i Mesopotamien som låg vid en gren av Euftrat. Staden låg 80 km sydväst om dagens Bagdad. Man vet inte hur gammal staden är. De tidigaste faserna av Babylons historia är utom räckhåll för arkeologerna eftersom de ligger under vatten. Många städer i Babylonien går tillbaka till det fjärde eller tredje millenniet f.Kr. I den antika främre orienten betraktades Babylon allmänt som den första staden i världen. Van de Mieroop menar dock att staden kanske bara var 400 år gammal när Hammurabi besteg tronen. I så fall grundades den så sent som på 2200-talet f.Kr. Foster och Gelb noterar att Naram-Sins efterträdare i det akkadiska imperiet Sharkalisharri, som regerade ca 2217–2193 f.Kr, nämner Babylon.²⁴ Han grundade inte staden utan utförde stora byggnadsarbeten på bland annat stadens Ishtar-tempel. Foster menar att det kanske var under den här perioden som Babylon blev en viktig centralort i området. Det äldsta sumeriska namnet för staden var ka-dingir-ra som man förstod som ”Guds port”. Det översattes till akkadiska som Bab-ilu, eller Bab-ilim.

²² Noteras även av Skinner 2012, 210. En bibelöversättning som ger uttryck för samma förståelse är NJB.

²³ Mathews 1996, 450–451.

²⁴ Det är också enligt Gelb (1994, 267) det tidigaste omnämmandet av staden då det omnämns att Sharkalisharri lägger grunden till ett tempel i staden. Foster 2016, 23. Enligt Gelb (1994, 267) regerade Sharkalisharri ungefär 2224–2199 f.Kr.

Dock menar Gelb att den äldsta akkadiska formen av stadens namn inte är Bab-ilim. Bab-ilim är en direkt översättning av det sumeriska Ka-dingirra – gudarnas port. Gelb menar att den äldsta akkadiska formen är Babil, det namnet används i Ur III texter.²⁵

Det är också värt att notera att i en omen-text från det första årtusendet hävdas att när Sargon av Akkad erövrade Babylonien grundade han staden Babylon mitt emot Akkad. Texten är dock inte entydig och det finns en annan tolkning som uttrycker att Sargon grundade en kopia av Babylon, inte det verkliga Babylon. Jag återkommer till detta senare.²⁶

Omen of Sargon, to whom, under this omen, the dominion of Babylon came, he took earth from the courtyard²⁷ of the ...-gate () and built a city (op)posite Agade (=Akkad) and called its name (Babylon) and settled () within it.²⁷

Huruvida man kan sätta tilltro till de historiska uppgifterna som finns i de här omentexterna är omdebatterat. I vilket fall visar de att man ca 1500 år efter att den akkadiska dynastin gått under ännu refererade till den och dess kungar.²⁸

Foster diskuterar även andra texter som innehåller samma information, bland annat ett kungligt brev som kungen av Isin riktar till kungen av Larsa.²⁹ Där finns samma svårtolkade information att Sargon tar jord från Akkad och grundar en stad nära intill som han kallar Babylon. Läsningen av texten som den föreligger ger vid handen att Babylon grundas av Sargon och är alltså i så fall yngre än Akkad. I så fall är Van de Mieroops tidsangivelse korrekt.³⁰ Under det första millenniet var en vanlig uppfattning att Babylon var den äldsta av alla städer. Foster menar att det kan vara orsaken till att man under det första millenniet börjar göra tolkningen att det är en kopia av Babylon som Sargon grundar, inte det riktiga Babylon.³¹

I vilket fall dröjer det innan Babylon förvandlas från en viktig stad till centrum för ett imperium. Babylons första storhetsperiod, som kallas den gammalbabyloniska perioden, infaller 1894–1595 f.Kr. Man vet inte mycket om de första fem kungarna som regerade de första 100 åren. De var mest sysselsatta med att bygga tempel och gräva kanaler. Men de företog nog också militära expeditioner. Bland annat plundrades Kish strax norr om Babylon av Sumulael som regerade 1880–1845 f.Kr. Men det var först under Hammurabis tid 1792–1750 f.Kr som staden förvandlades från en stad utan större betydelse till den dominerande staden i ett imperium.³²

Man bör notera att Hammurabi inte var semit utan amorit. Amoriterna var Kanaans ättlingar vilket innebär att Hammurabi var en chamit som regerade över ett semitiskt rike. Namnet Hammurabi kan vara en kombination av akkadiska och amoritiska. I så fall kombineras det amoritiska ordet för familj ”hammu” med det akkadiska adjektivet stor ”rabi”.³³ Amoriterna

²⁵ Det äldsta utombibliska namnet på Babel är ka-dingir-ki, vanligen skrivet ka-dingir-ra, som betyder ”gudarnas port”. Det här namnet reflekteras i den senare babyloniska bab-ili(m). Detta kan vara en folklig etymologi bakom stadens namn. Denna etymologi skiljer sig mycket från den som ges i berättelsen om Babels torn. Hamilton 1990, 357. Gelb (1994, 268) påpekar att Bab-ilim antagligen är en senare variant av stadens namn. Han påvisar att i tidiga Ur III texter används formen Babil.

²⁶ Foster 2016, 254–257, 263–264.

²⁷ Parenteserna anger var det finns luckor i texten.

²⁸ Foster 2016, 252–254.

²⁹ Brevet är kanske författat betydligt senare. Foster 2016, 263.

³⁰ Van de Mieroop menar att Babylon grundades på 2200-talet f.Kr. I så fall skedde det i början av seklet, innan 2279 f.Kr. Van de Mieroop 2007, 24–29, 41–47.

³¹ Foster 2016, 262–265.

³² Van de Mieroop 2007, 111, 118–119, 306; Bourke 2008, 114.

³³ Hammurabi kan också läsas enbart på amoritiska som Ammurabi. I så fall är betydelsen ”släktingen läker”. Van de Mieroop 2005, 2–3.

var ett nomadiskt folk som hade rört sig söderut in i Mesopotamien under den senare delen av det tredje årtusendet f.Kr. Efter att Urs tredje dynasti hade fallit ca 2000 f.Kr. övertogs tronen i många städer av amoriter. Under Hammurabis tid fanns det därför amoritiska regenter även i flera andra stadsstater i regionen, till exempel Uruk. Amoriterna accepterade de urgamla sederna i städerna som de blev regenter över. De använde inte amoritiska utan skrev på akkadiska och de anpassade sitt styre såväl vad gäller administration som kult till det som rådde innan de övertog makten.³⁴

Inledningsvis fokuserar Hammurabi på sin berömda lagsamling, men i sitt trettionde regeringsår 1763 f.Kr. lyckas han förena hela södra Mesopotamien i ett imperium på samma sätt som Sargon av Akkad hade gjort 600 år tidigare och Urs tredje dynasti 400 år tidigare. Hammurabi började också använda titeln ”Kung av Sumer och Akkad” som ledarna i de tidigare imperierna hade gjort. Efter detta fortsatte Hammurabi att expandera imperiet norrut och västerut. I norr försvagades det assyriska riket när staden Eshnunna erövrades. I väster riktade Hammurabi in sig på bland annat kungariket Mari i Syrien som intogs och införlivades i imperiet. Det var endast de syriska kustrikena Aleppo och Qatna som lyckade förbli självständiga långt i väster.³⁵

I och med Babylons nyvunna ställning som dominerande stad i Babylonien ändrades också stadens religiösa fokus. Hammurabi gynnade guden Marduk som först kom att bli Babylons och senare hela Babyloniens främsta gud. Marduks väg från att ha varit en relativt okänd gud till att bli den mest upphöjde beskrivs i eposet Enuma Elish. Enuma Elish brukar ofta beskrivas som ett skapelseepos. Men eposet handlar inte om skapelse utan den berättar mycket färgstarkt om hur Marduk blir den högste guden i Babylon. Det säger också skrivaren själv på den sista tavlan i eposet. De episoder av skapelse som ingår finns där för att demonstrera Marduks nyvunna status som gudarnas ledare efter hans seger över den fruktade gudinnan Tiamat och hennes gelikar.³⁶

Det forskarna idag vet om Hammurabi och hans regeringstid kommer inte från staden Babylon. De delar av Babylon som härstammar från Hammurabis tid är under vatten idag och utom räckhåll för forskarna. Den information som finns att tillgå är från korrespondens med andra härskare i närheten och den hittas i arkiv i andra städer än Babylon.³⁷

Efter Hammurabis tid regerade fem efterträdare i totalt 155 år. Men inom några decennier har kungariket Mari deklarerat sig självständigt och snart har Babylon återgått till att vara en mindre stadsstat. Slutet för den första dynastin i Babylon kommer 1595 f.Kr. då hittiternas kung Mursili leder sin armé ner längs Eufkrat utan att möta mycket motstånd. Han intar Babylon och lämnar staden i ruiner. Därmed är den gammalbabyloniska perioden slut och regionen står utan en klar ledare.³⁸

Efter Babylons fall kommer Babylon att styras av det folk jag redan tidigare har nämnt: kassiterna. I den babyloniska kungalistan A från det första årtusendet f.Kr. placeras de kassitiska härskarna bland de dynastier som regerade i Babylon från 1595 f.Kr. tills att den nybabyloniska dynastin tar vid 626 f.Kr. Under den här tiden anges 36 kungar regera 576 år och nio månader under den kassitiska dynastin fram till 1155 f.Kr. Det finns alltså en

³⁴ Van de Mieroop 2005, 2; Bourke 2008, 114.

³⁵ Bourke 2008, 114–115.

³⁶ Van de Mieroop 2007, 111, 118–119, 306; Bourke 2008, 114. Se min analys av Enuma Elish i Jungerstam 2013. Hela eposet i svensk översättning: Wikander 2005.

³⁷ Bourke 2008, 115.

³⁸ MacQueen 1995, 1089; Van de Mieroop 2007, 118–119, 306; Bourke 2008, 115. Centrum för det hittitiska imperiet låg i den östra delen av dagens Turkiet.

överlappning på 136 år i listan. Det menar forskare som Van de Mieroop att förklaras av att de sista kungarna i den gammalbabyloniska dynastin skulle ha varit av kassitisk börd. En annan möjlighet är att de första kassitiska kungarna inte regerade över Babylon utan över någon annan stad. Räkningar bort dessa överlappande år regerade kassiterna 440 år över Babylon, vilket även det är en mycket lång tid i jämförelse med alla andra kända dynastier under den här perioden.³⁹

Kassiterna var i vilket fall nykomlingar i Babylonien med en annan bakgrund än den tidigare befolkningen. Man vet inte med säkerhet varifrån de kom, men en möjlighet som nämns är att de kom till Mesopotamien från de kurdiska bergsområdena norr om Syrien någon gång innan 1800 f.Kr. Då nämns de i kilskriftskällor i samband med strider mellan lokala monarker och kassiterna. Sarna menar att de kom från Zagros-bergen i västra Iran. De talade ett språk som inte hör till någon annan känd språkgrupp. Fram till 1200-talet f.Kr. använde alla kungar kassitiska namn och även senare var det endast ett fåtal som tog ett akkadiskt namn. Trots detta hade det kassitiska språket inget känt inflytande på den babyloniska kulturen. Inga kompletta texter på kassitiska har blivit funna och endast ett fåtal ord på kassitiska finns i andra texter. Man har dock återfunnit ordlistor för akkadiska och kassitiska så språket användes nog, men i okänd omfattning. Kassiterna hade också sina egna gudar, men de vördade också de babyloniska gudarna. Ett anmärkningsvärt faktum är att det är under den kassitiska perioden som många forskare menar att Babyloniens litterära korpus kom att redigeras och sammanställas på akkadiska till vad som kan kallas Babylons litterära kanon. Gilgamesheposet och eposet Enuma Elish som handlar om guden Marduks väg till makten är de mest kända babyloniska litterära verken.⁴⁰ De kassitiska härskarna gav sitt fulla stöd och uppmuntran till skrivarnas viktiga arbete vad gäller detta. Även det urgamla sumeriska språket upprätthölls i kulturen och kulten under det långa kassitiska styret.⁴¹

Det finns assyriska källor som benämner de babyloniska härskarna ”kassiternas kung”. Det här reflekterar den politiska verkligheten och dubbelheten i det babyloniska riket. Kassiterna hade makten i Babylon, men de förblev en distinkt grupp även för utomstående betraktare. Det att kassiterna saknade rötter i en specifik stad menar Van de Mieroop är en delorsak till att idén om landet Babylonien uppstod. Babylonien bestod inte endast av staden Babylon. Detta blev en väletablerad uppfattning just under den kassitiska perioden. Åtminstone från 1300-talet f.Kr. hade kassiterna kontroll över hela Babylonien och även områden utöver detta. De kontrollerade Diyala regionen och Dilmun, det moderna Bahrain, hade en kassitisk guvernör.⁴²

Efter den kassitiska perioden, vars undergång påbörjas av Ashurs kung Tukulti-Ninurta I som regerade 1242–1235 f.Kr. och slutligen verkställs av attacker från Elam, går Babylon 1155 f.Kr. in i en period på 400 år av nedgång fram till att den nybabyloniska dynastin tar vid 626 f.Kr. Den dynastin inleds med Nabopolassar som slutligt gör slut på Ashurs välde och följs därefter av dess mest kända härskare Nebukadnessar. Babylons sista storhetsperiod tar slut 539 f.Kr. då Kores intar Babylon och han proklamerar att judarna får återvända till sitt hemland och återuppbygga templet.⁴³

---

³⁹ Van de Mieroop 2007, 172–179; Bourke 2008, 122.

⁴⁰ Enuma Elish kallas ofta ett skapelseepos. Den beteckningen är missvisande med avseende på eposets innehåll och uppbyggnad. Se min analys av eposet i Jungerstam 2013.

⁴¹ Sarna 1989, 73; Van de Mieroop 2007, 172–179; Bourke 2008, 122–123.

För en presentation och analys av Enuma Elish respektive Gilgamesheposet se Jungerstam 2013 och Jungerstam 2018¹. Foster (2016, 208) påpekar att forskare som Diakonoff menar att Gilgamesheposet kan dateras tillbaka till den akkadiska perioden under Naram-Sins regeringstid 2254–2218 f.Kr.

⁴² Van de Mieroop 2007, 173–174.

⁴³ Van de Mieroop 2007, 176–177, 270–285, 313; Bourke 2008, 123. 2 Krön 36:22–23.

Erech - Uruk

Erech är den urgamla staden som Babylonierna kallade Uruk och som är det moderna Warka. Jag använder det mer kända namnet Uruk i fortsättningen av arbetet. Uruk blev den första stora stadsstaten i Mesopotamien och den största av alla sumeriska stadsstater. Van de Mieroop kallar Uruk den första staden i världshistorien.⁴⁴

I den sumeriska kungalistan anges Uruk som sätet för den andra dynastin av kungar efter floden.⁴⁵ Enligt Gilgamesheposet var det Gilgamesh som grundade staden och var dess första regent. Han gjorde muren av bränt tegel. Enligt den sumeriska kungalistan var han den tredje som regerade där efter floden. Gilgamesh är alltså huvudpersonen i Gilgamesheposet där även en flodberättelse finns.⁴⁶

Uruk var en sumerisk stad. Staden hade en god placering där den låg invid Euftrat. Den låg 90 km nordväst om Ur och drygt 200 km sydost om det moderna Bagdad. Staden låg i den sydligaste delen av Mesopotamien nära den norra spetsen av Persiska viken. Uruk började existera redan ca 5000 f.Kr. under den så kallade Ubaid perioden som pågick 5300–4000 f.Kr. Senast under den perioden menar man att stora kanalbyggen började komma i gång som möjliggjorde odlingen av stora fält även i torrare områden.⁴⁷

Uruks period av dominans började först efter Ubaid-perioden. Uruk kom att dominera följande fas så att staden har gett namn åt följande period som därför kallas Uruk-perioden. Den perioden omfattar 4000–3200 f.Kr. Under Uruk-perioden fyrdubblade Uruk sin storlek jämfört med Ubaid-perioden.⁴⁸

Under Uruk-perioden blev städerna socialt stratifierade med en styrande överklass. Det var också under den här perioden som man hittar de äldsta bevarade texterna och därför brukar man säga att skrivkonsten uppstod under Uruk-perioden. Städerna i Mesopotamien var ekonomiskt välorganiserade. De tidigaste fynden av skrift har att göra med att hålla ordning på produkter och handelsvaror.⁴⁹

Det var under den här perioden städernas roll vad gäller att samla in och vidare distribuera jordbrukets överskott växte fram. Det uppstod också en specialiserad hantverkarklass som behärskade tillverkningen av textilier, metallföremål, keramik med mera. Uppfinningar som härrör från den här perioden är ett förbättrat drejningshjul, användningen av hjulet på fordon, plogen och keramikugnen.⁵⁰

Det sumeriska inflytandet var vidsträckt och sträckte sig västerut till bland annat städerna Mari och Ebla i Syrien.

Under den tidiga Uruk perioden 4000–3500 f.Kr. dominerade Uruk den södra delen av Mesopotamien och staden omfattade redan då 70 hektar. Under den sena Urukperioden som startar 3500 f.Kr. växer staden så att dess försvarsmur enligt Mazar är 9,5 km lång och omfattar 550 hektar vilket är en enorm storlek för en stad den här tidsperioden. Jag påminner om att världens minsta nation idag, Vatikanstaten, omfattar 44 hektar. Längs med muren

---

⁴⁴ Mazar 1995, 1524; Van de Mieroop 2007, 23–24; Bourke 2008, 62, 76.

⁴⁵ För en presentation av den sumeriska kungalistan se Jungerstam 2017, 94–100. Staden är känd som Unu(g) av Sumererna. Wenham 1987, 223; Cassuto 1992, 202.

⁴⁶ Bourke 2008, 76. För en presentation och analys av Gilgamesheposet se Jungerstam 2018¹, 20–45.

⁴⁷ Van de Mieroop 2007, 23–24; Bourke 2008, 51, 54. Det finns dock spår av kanalbyggen så tidigt som 6000 f.Kr. Bourke 2008, 60.

⁴⁸ Van de Mieroop 2007, 23–24; Bourke 2008, 62–65, 76.

⁴⁹ Van de Mieroop 2007, 23–24; Bourke 2008, 62–65.

⁵⁰ Bourke 2008, 62–63.

fanns 900 halvcirkelformade torn för att förbättra stadens försvar. Man satsade alltså enorma resurser på försvaret. Staden var i sin tur omgiven av en mängd mindre bosättningar. Husen var mestadels gjorda av lera i vilken man hade blandat halm. Templen var åtminstone delvis byggda av vit kalksten som man hade importerat. På grund av stenens vita färg kallas därför ett tempel man funnit för ”det vita templet”. Eftersom man endast hittat grunden till templet är det dock möjligt att det var endast grunden till templet som bestod av sten.⁵¹

Andra byggnader byggdes stegvis kring det vita templet. Även ett annat tempel byggdes till Anu, himmelens gud. Anu templet fanns redan under Ubaid-perioden, men det byggdes regelbundet om under en period av 500 år. Slutresultatet var en byggnad som beräknas ha varit ca 15 meter hög.⁵²

Vid arkeologiska utgrävningar i Uruk har man funnit konstföremål utförda med den största hantverkarskicklighet som tyder på att det är professionella hantverkare som tillverkat dem. Som exempel kan ges konstfärdigt utformade cylindersigill samt reliefer och annan monumentalkonst.⁵³

Under den sena Uruk-perioden 3500 f.Kr. och framåt blev templen de viktigaste monumentala byggnaderna i staden. Det fanns två tempelkomplex i staden. Det ena var kanske en ziggurat, ett s.k. tempeltorn. Men det var Eanna komplexet som var det mest utvecklade med flera enorma byggnader som existerade samtidigt. Byggnaderna kunde ha en storlek på 4000 m², 50 m x 80 m, och de var synnerligen vackert dekorerade med geometriska mönster. Dessa mönster skapades av olikfärgade koner av lera eller sten som var infällda i väggarna. Bland annat finns en massiv kolonnad samt ett helt tempel gjord med den här tekniken. Det är världens första kända komplexa polykrom-mosaik. Dessa höga och mäktiga byggnader gjorde säkert ett imponerande intryck i det annars helt platta landskapet i södra Mesopotamien. Utöver detta restes också skulpturer i staden. Dessa är de tidigaste kända officiella skulpturer som uppförts i någon stad. Man kan också notera att på en stele som dateras till ca 4000 f.Kr. avbildas en av Uruks kungar som en jägare som jagar lejon med båge och pil.⁵⁴

För att administrera städer av den här storleken behövdes skrift och de tidigaste skrifter som har återfunnits kommer från Uruk och de har hittats i Eanna komplexet. Det handlar om administrativa uppgifter som har med handel att göra.⁵⁵

Van de Mieroop lyfter fram möjligheten att Uruk även influerat Egypten då det under den senare delen av det fjärde millenniet dyker upp typiska dekorationer och byggnadsteknik från Uruk i centrala Egypten. Van de Mieroop menar att den kontakten skötts via Persiska viken och röda havet snarare än via landvägen över Syrien.⁵⁶

Under den sena Uruk perioden 3500–3100 f.Kr. sker också en expansion då Uruks inflytande i övrigt är mycket vittomfattande. Österut finns inflytande från Uruk attesterat i staden Susa i sydvästra Iran och därifrån vidare österut ännu 1000 km. Västerut sträckte sig inflytandet ända fram till staden Ebla nära Medelhavskusten. Man grundade nya städer, till exempel Habuba Kabira vid floden Euftrat, på orörd mark som man byggde upp enligt Uruks kultur.

---

⁵¹ Mazar 1995, 1524; Van de Mieroop 2007, 23–24; Bourke 2008, 54–55, 76. Van de Mieroop anger 100 hektar medan Bourke anger 600 hektar som Uruks största storlek. Min tolkning är att Bourke även räknar in den av det kringliggande området. Van de Mieroop noterar att Uruk var omgivet av mindre bosättningar.

⁵² Bourke 2008, 76. Bourke anger höjden anges som ”en fem våningars byggnad”.

⁵³ Van de Mieroop 2007, 23–24; Bourke 2008, 54–55, 76.

⁵⁴ Van de Mieroop 2007, 24–29; Bourke 2008, 67, 76–77. En stele är en rest sten med inskriptioner och ibland avbildningar.

⁵⁵ Van de Mieroop 2007, 24–29; Bourke 2008, 67, 76–77.

⁵⁶ Van de Mieroop 2007, 38.

Man flyttade också i stora grupper in i befintliga städer och kom att påverka städernas kultur som medborgare i städerna.⁵⁷

Men kring 3100 f.Kr. händer någonting. Uruks storhetstid är förbi. Habuba Kabira upphör att existera av okänd anledning. Städer som influerats av Uruks kultur återgår till gamla vanor. Staden Susa verkar ha tagits över av nya immigranter från Zagros bergen. I Susa utvecklas nu en ny skrift som är distinkt från Uruks skrift, man kan kalla den proto-elamitiska och den börjar användas inom en radie av 1200 km från Susa. I och med denna förändring i Susa klipps det mesopotamiska inflytandet av österut. I Uruk själv jämnas Eanna komplexet med marken. Nya byggnader byggs nog upp på samma plats och Uruk fortsätter att vara en stor stad. Men kontakterna tusentals kilometer bort är nu brutna och Uruk blir endast en stad bland flera andra i området. Direktkontakt med Persiska viken verkar dock bestå.⁵⁸

Under Uruk-perioden sker en tillväxt såväl vad gäller antal bosättningar som deras storlek. Mot slutet av perioden var flera städer befästa på ett sådant sätt att militära aktiviteter måste ha varit en del av verkligheten. Det finns skäl att tro att en imperialism började växa fram redan under den här perioden. Med det menar jag att det inte endast var enskilda stadsstater som fungerade självständigt. Även den förändring som sker efter den här perioden då regionen åter fragmenteras stöder tanken på att det fanns ett "imperium" i sin linda så att det fanns flera städer som hörde ihop och fungerade som en enhet. Under Ubaid-perioden tyder de arkeologiska spåren på att det var Uruk som var den dominerande staden i detta "rike". Det var inte ett imperium av det slag som uppstår under Sargon av Akkad 2334 f.Kr. framåt, men ändå ett rike som bestod av mer än en stad. Andra forskare menar dock att städerna förblev självständiga även om Uruk var den dominerande staden i området såväl administrativt som i kultiskt hänseende.

Uruk kom sedan att erövrats av Hammurabi på 1700-talet f.Kr. Det finns referenser till belägringen av Uruk i den sumeriska berättelsen Lugalbanda och Enmerkar.⁵⁹

Jag konstaterar avslutningsvis att Uruks storhetstid varade åtminstone från ca 4000–3100 f.Kr. Efter 3100 f.Kr. återfick staden aldrig sin dominerande ställning.

Kalne

Kalne är en stad man inte har kunnat identifiera. Amos nämner om en stad med ett sådant namn tillsammans med Karkemish, Hamat och Arpad.⁶⁰ Dessa städer blev erövrade av assyrierna och pekar därför mot ett område i norra Syrien. Forskare som Hamilton, Sarna, Laato och Cassuto påpekar dock att det är svårt att tro att detta är den stad som åsyftas i översikten av nationerna eftersom det specifikt anges att staden finns i Shinar, vilket innebär de södra delarna av området. Hamilton lyfter fram möjligheten att det nordliga Kalne kan vara en handelskoloni som tagit sitt namn från den sydliga moderstaden. I den kilskriftslitteratur man funnit finns staden inte omnämnd.⁶¹

Dessa frågetecken har lett till att man har försökt förändra den masoretiska texten så att den skulle betyda "alla dessa" i stället för namnet på en stad. Så gör redan den samaritanska

⁵⁷ Van de Mierop 2007, 37–39; Bourke 2008, 81.

⁵⁸ Astour 1995, 1403; Van de Mierop 2007, 39–40.

⁵⁹ Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339; Cassuto 1992, 202; Westermann 1994, 517; Mathews 1996, 451; Laato 2017, 193.

⁶⁰ Far bort till Kalne och betrakta dess öde, fortsatt till Stora Hamat, far ner till Gat i Filisteer: är ni bättre än dessa riken, är ert område större än deras? Amos 6:2 S00. Laato (2017, 194) menar att detta är det moderna Kullán Koy.

⁶¹ Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339; Cassuto 1992, 202–203; Laato 2017, 194.

Pentateuken. Sarna stöder tanken på denna omskrivning bland annat för att det då blir sju namngivna babyloniska städer i listan. Idén avvisas av Westermann. Han påpekar att det inte finns något exempel på en sådan konstruktion någon annanstans. Jag noterar att detta visar att man de sista århundradena f.Kr. inte hade någon kännedom om en stad som hette Kalne. Jag tolkar det som ett tecken på att källan bakom den här uppgiften är mycket gammal.⁶²

Beteckningen Shinar är intressant. Det används för att beteckna Babylonien och omfattar enligt Sarna såväl Sumer som Akkad, andra forskare menar att det endast betecknar den södra delen, alltså Sumer.⁶³ Beteckningen Shinar används flera gånger i Första Mosebok. Shinar nämns i berättelsen om Babels torn samt i det intressanta kapitlet i 1 Mos 14 där bland annat en kung från Shinar är på krigståg i Kanaans land och kommer i kontakt med Abraham. Utöver det nämns Shinar i samband med ett krigsbyte i Josua 7:21 samt i Daniel och Sakarja.⁶⁴ Shinar används inte vad man känner till i mesopotamiska dokument. Men förutom i GT används beteckningen frekvent i egyptiska, hittitiska och mitanniska dokument samt i Amarna breven från 1300-talet f.Kr.⁶⁵ På egyptiska används Sangar, på hittitiska Shanhar. Wenham menar att namnet kanske kan härledas från ett mycket gammalt uttal av Sumer medan Laato ser det som en möjlighet att benämningen kommer från en kassitisk stam.⁶⁶ Utgående från det utombibliska materialet kan man säga att Shinar är en mycket gammal beteckning som i de utombibliska texterna används för att beskriva det Kassitiska riket i Babylonien 1595–1160 f.Kr.⁶⁷

2.5.4 Akkad och det akkadiska imperiet

Staden Akkad nämns *en enda* gång i GT. Det är alltså här i 1 Mos 10:10 då Akkad räknas upp som en av de fyra viktigaste städerna i Nimrods rike.

Akkad är namnet på såväl en stad som ett rike. Det finns ingen känd tradition som berättar varifrån det akkadiska folket kommer. På basis av deras språk var akkaderna den östligaste gruppen av semitisk-talande folk i den antika främre orienten. De semitiska folken hade en distinkt fonologi, morfologi och grammatik.⁶⁸

Semitisk-talande folk kan ha funnits i området länge innan den akkadiska perioden. Det tidigaste centret för politisk makt var staden Kish ca 100 km söder om Akkad. Kish var ett centrum redan tiden innan floden och Kish utgjorde sätet för den första kungen som regerade efter floden: Etana.⁶⁹ Kish var framstående redan från den tidiga delen av det tredje årtusendet f.Kr. och staden styrde över ett stort område i Sumer och Babylonien.⁷⁰

Foster presenterar även en uppfattning att de semitiska akkaderna, som alltså är släkt med hebreerna, var inkräktare i området. Den ursprungliga befolkningen var då inte semiter och de talade en helt annan typ av språk, ett så kallat agglutinerande språk. Exempel på sådana språk är sumeriska, turkiska och finska. I sådana språk sammanfogas, glutineras, olika affix, alltså morfem, till ett ord för att ändra betydelsen. Ett exempel är finskans ”taloissansakin” där ”i”,

⁶² Wenham 1987, 223; Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339; Cassuto 1992, 202–203; Westermann 1994, 517; Mathews 1996, 451.

⁶³ T.ex. Hamilton (1990, 339) menar att Shinar betecknar endast Sumer medan t.ex. Westermann (1994, 517) och Sarna (1989, 74) menar att det betecknar hela Babylonien, såväl Sumer som Akkad.

⁶⁴ 1 Mos 10:10; 11:2; 14:1, 9; Jos 7:21; Dan 1:2; Sak 5:11.

⁶⁵ EA 24:4, 95; 35:49. Mitanni var ett forntida rike i nuvarande norra [Syrien](#) cirka 1500–1300 f.Kr. Na’aman 2005, 18; Charpin 1995, 819–820; Aharoni et al. 2011, 32.

⁶⁶ Wenham 1987, 223; Cassuto 1992, 203; Laato 2017, 194.

⁶⁷ Sarna 1989, 74; Wenham 1987, 223; Laato 2017, 194.

⁶⁸ Foster 2016, 31.

⁶⁹ I den mesopotamiska traditionen betraktas floden som ett historiskt faktum som avbröt den civilisation som fanns innan floden. Efter floden började civilisationen på nytt. Se mina analyser och kommentarer i Jungerstam 2017 och 2018¹.

⁷⁰ Foster 2016, 31, 57–58. Kish hegemoni sträckte sig till Nippur söderut och Assur norrut.

”ssa”, ”nsa” och ”kin” är affix som sammanfogas med det egentliga ordet ”talo” så att betydelsen blir ”också i sina hus”. Denna ”urbefolkning” var ursprungligen uppdelad i två grupper: de som bodde på slätten i Shinar/Sumer samt akkadierna⁷¹ som bodde på ”högländet”. Dessa akkadier hade kommit ner från Elams bergsbygd i ett senare skede än slättens sumerer. I något skede under det tredje årtusendet f.Kr. hade den semitiska befolkningen som gränsade till Babylonien i väster och som sedan länge hade bott i staden Ur erövrat Sumer, Shinars land. De ursprungliga akkaderna bevarade sin självständighet längre, men småningom blev också de erövrade av semitiska kungar. Urbefolkningen absorberades med tiden och språket försvann. Språket var borta, åtminstone från den utbildade befolkningen redan under Sargons tid. Denna syn, att semiterna var inkräktare, är vanlig, men det finns också många forskare som inte håller med utan hävdar att semiterna utgjorde den ursprungliga befolkningen och att det var sumererna som var inkräktarna. Det finns också flera andra varianter, till exempel att semiter i söder anammat det sumeriska språket och att kungarna i Lagash var semiter som talade och skrev sumeriska.⁷²

Akkad är först nämnt några generationer innan Sargon av Akkad. Enligt historiska krönikor grundade Sargon staden men den fanns antagligen tidigare även om den då inte hade samma dominerande position som huvudstad. Att Akkad inte är mycket äldre än det akkadiska imperiet får stöd av att namnet inte skrivs med för-akkadiska skrivtecken som till exempel de urgamla städerna Uruk och Kish.⁷³

I den sumeriska kungalistan anges det att Uruk blev besegrat och kungadömet förflyttades till Akkad. På sumeriska kallades staden *Agade*. Akkads placering är ett mysterium. En del forskare menar att Akkad låg vid Eufrat i norra Babylonien men Foster menar att den kanske fanns strax norr om Tigris i närheten av Diyala floden. Man har anmärkningsvärt nog inte lyckats hitta något spår av den berömda staden. Detta faktum kan fungera som en påminnelse om giltigheten i uttrycket *absence of evidence is not evidence of absence*. Ingen betvivlar Akkads historicitet. Läget i stort var i vilket fall optimalt för att kunna dominera såväl Babylonien söderut som området norrut mot Syrien och medelhavskusten till.⁷⁴

Att Akkad nämns som en av de viktigaste städerna är mycket intressant av den anledningen att staden var framstående under en så kort period, nämligen endast under det akkadiska imperiets tid 2334–2193 f.Kr. Då var den huvudstad i det akkadiska imperiet som grundades av Sargon av Akkad. Efter det förlorar Akkad sin dominerande ställning och staden är mer eller mindre övergiven redan det sista århundradet av det tredje millenniet f.Kr. Den återfår aldrig sin dominerande ställning.⁷⁵

Under Hammurabis tid 500 år senare existerar Akkad som en stad man ändå känner till som en knutpunkt i området. Han nämner också Akkad i sin berömda stele med sina lagar. De hittitiska kungarna från samma period såg Sargon som sitt föredöme för framgång. Ytterligare 1000 år senare får Akkad på nytt synlighet först i och med att den assyriske kungen Sargon II (765–705 f.Kr.) återupplivar Sargons namn. Utgående från urgamla källor sammanställdes en presentation, en avhandling, som kallades *The Sargon Geography* där bland annat den geografiska omfattningen av Sargons imperium framställdes. Ett halvt sekel senare, ca

⁷¹ Jag använder stavningen ”akkadier” för att särskilja dem från de senare akkaderna.

⁷² Edzard 1995, 2107; Foster 2016, 60, 290–311. Foster presenterar en gedigen översikt över olika teorier som funnits alltsedan 1860-talet fram till nutid.

⁷³ Van de Mieroop 2007, 64; Foster 2016, 30–32, 262. Laato (2017, 193) hävdar i likhet med den historiska krönikan som återges i Foster (2016, 262) att Sargon grundade staden.

⁷⁴ Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339; Westermann 1994, 517; Mathews 1996, 451; Franke 1995, 832; Van de Mieroop 2007, 64; Bourke 2008, 86; Foster 2016, 30–31, 53.

⁷⁵ *Largely abandoned by the end of the third millennium*. Foster 2016, 32. Alltså redan fr.o.m. 2100 f.Kr.

650 f.Kr, återuppbygger den assyriske kung Esarhaddon Ishtar-templet i Akkad och 100 år senare hävdar Babyloniens sista kung Nabonidus (555–539 f.Kr.) att han återfunnit grunden till det ursprungliga Ishtar-templet, Eulmash, från den akkadiska perioden 1700 år tidigare. Även Nebukadnessar hade försökt hitta det ursprungliga templet, men misslyckats. Nabonidus skriver att han i tre år grävde i samma område som Nebukadnessars expedition hade gjort innan han slutligen finner ruinerna han letat efter.⁷⁶

När Nabonidus gör reparationer vid Shamash-templet i staden Sippar skriver han att han bygger på den grund som Naram-Sin gjort och att han följer den akkadiska planen exakt. Nabonidus skriver också att han sätter sin inskription bredvid den inskription som Naram-Sin hade gjort när han lade grunden för templet 1700 år tidigare! I Sippar fann han också en staty av Sargon som han restaurerade och satte upp i det nya templet.⁷⁷

Intressant är också att notera att även om det idag inte finns några spår av det akkadiska palatset, som enligt Foster var en imperial version av palats av den typ man hittar i Ashur, fanns ruiner av palatset kvar att beskåda ännu under 500-talet f.Kr. när Babyloniens siste kung Nabonidus gjorde utgrävningar i staden. Det var även under hans regering en skrivare fann en inskription i ruinerna av Naram-Sins palats i Akkad. Skrivaren gjorde en kopia av inskriptionen i lera.⁷⁸

Att den akkadiska perioden var så väl känd och hade så hög status ännu under medlet av det första millenniet f.Kr. är anmärkningsvärt. Staden förblev bebodd under den persiska perioden varefter den försvinner för gott från historien.⁷⁹

Innan jag presenterar Sargon av Akkad som grundade det akkadiska imperiet vill jag notera att det innan Sargon fanns en annan sumerisk regent som faktiskt hade enat Sumer. Det var Lugalzagesi, kung av staden Umma. Han regerade 2375–2350 f.Kr. Han erövrade alla andra viktiga sumeriska städer. Enligt en inskription hade han ingen opponent under himmelen. Hans imperium bestod dock endast i 24 år. Endast en kort tid efter detta grundar Sargon sitt kända imperium.⁸⁰

Akkad blev alltså huvudstad i det akkadiska imperiet under Sargon av Akkad, som regerade 2334–2279 f.Kr.⁸¹ Under den här perioden nådde det babyloniska inflytandet i den antika främre orienten en klimax. Enligt den sumeriska kungalistan regerade fem kungar i det akkadiska imperiet. Sargon regerade i 56 år, därefter efterträddes han av hans son Rimush. Rimush efterträddes av sin bror Manishtushu. Han efterträddes av Naram-Sin som regerade i 26 år. Den siste regenten i imperiet är Sharkalisharri. Efter honom är imperiet ett minne blott och Akkad återfår aldrig sin forna glans, även om ett par kungar till noteras efter en tid av förvirring. De överlägset mest framgångsrika regenterna är Sargon och Naram-Sin. Jag presenterar kungarna i det akkadiska imperiet i tabellform som följer.⁸²

---

⁷⁶ Franke 1995, 831; Foster 2016, 271, 277. Three years I dug in the trench of Nebuchadnezzar.

⁷⁷ Foster 2016, 270–272.

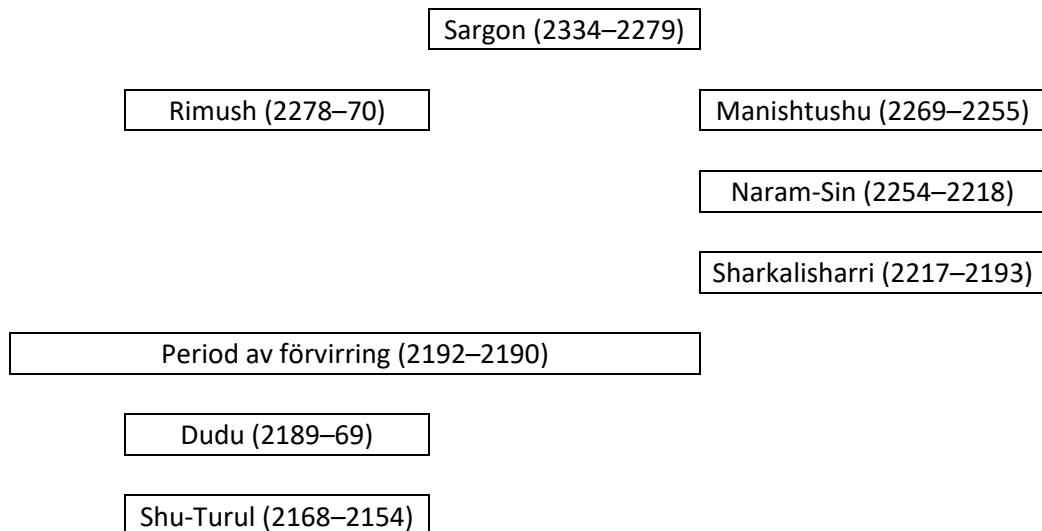
⁷⁸ Foster 2016, 206, 272. Lerkopian finns att beskåda i Foster (2016, 251).

⁷⁹ Foster 2016, 206, 270–272. Den persiska perioden avslutas i och med Alexander den Stores seger över perserna 333 f.Kr.

⁸⁰ Bourke 2008, 75.

⁸¹ Enligt medelkronologin. Se kapitel 1.7.

⁸² Van de Mieroop 2007, 64–73, 302; Bourke 2008, 86–87.

Sargon, som inte var av kunglig börd, hade enligt den sumeriska kungalistan börjat sin karriär som munsänk åt kungen i Kish. Sargons börd är alltså inte klarlagd i de historiska källorna. Kish låg i den nordligaste delen av Sumer och var en av de första städerna som styrdes av regenter som talade semitiska språk. Sargon hävdar att han utförde byggnadsprojekt i Kish och förenade staden till en enhet i stället för att staden tidigare var delad i två delar. Många menar att Akkad låg ca 100 km norr om Kish. Där grep Sargon makten och tog tronnamnet *Sharru-kin*, som betyder ”den legitime kungen”. Han bar även namnet ”Kung av Kish”, liksom hans två efterträdare. Den här titeln hade även innebörden ”hela världens kung” utgående från den likhet som uttrycket ”hela den bebodda världen” hade på akkadiska: *kishshatum*.⁸³

I inskriptioner beskrivs hur Sargon besegrade Lugalzagesi som kontrollerade Uruk, Umma och andra viktiga städer sydost om Kish. Det här innebar att Sargon tog över kontrollen över hela regionen söder om Akkad. Österut sträckte sig de militära kampanjerna till bland annat Elam och staden Susa som han erövrade. Men han fortsatte ännu längre österut till staten Marhashi i dagens östra Iran. Norrut, i dagens Syrien, förstördes de viktiga städerna Mari och Ebla. Man gjorde även expeditioner ännu längre västerut och norrut. I krönikorna nämns Libanons skogar samt källorna till Tigris och Eufrat i Taurus bergen i det centrala Anatolien, alltså den asiatiska delen av Turkiet. Man gjorde även expeditioner väster om Persiska viken och förde hem ädelstenar och andra värdefulla stenar, till exempel diorit, från Magan. Magan är det moderna Oman. Magan var också känd för sina rika kopparfyndigheter och området kallades ibland ”koppars hem”. Det här behöver inte betyda att Sargon kontrollerade hela området, men han ville säkerställa full tillgång till handelsrutterna. I krönikor beskrivs hur skepp från Dilmun (Bahrain), Magan (Oman) och Melukkha (ett rike vid Indus dalen) låg förtöjda i Akkads hamn.⁸⁴

⁸³ Speiser 1964, 67; Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339; Westermann 1994, 517; Mathews 1996, 451; Franke 1995, 832, 836–837; Van de Mieroop 2007, 64, 68; Foster 2016, 58; Laato 2017, 193. I Franke (2006, 836–837) kan man läsa legender om hur det gick till när Sargon grep makten. En del av legenderna om Sargon menar Franke att kan ha författats 1500 år efter hans död i hovet till den assyriske kung Sargon II (765–705 f.Kr.).

⁸⁴ Astour 1995, 1407; Franke 1995, 832; Potts 1995, 1454–1458; Van de Mieroop 2007, 64–69; Bourke 2008, 84, 86–87, 90; Foster 2016, 76, 78, 179, 209.

Så här beskrivs Sargons bedrifter i en känd skrift:⁸⁵

Sargon, the king of Kish, was victorious in thirtyfour battles and destroyed walls as far as the edges of the sea. He had ships from Melukkha, Magan and Dilmun moor at the piers of Akkad. In the city of Tuttul, Sargon, the king of Kish, fell prostrate before the god Dagan and prayed. He gave him the Upper Land, Mari, Yarmuti, and Ebla, as far as the Cedar Forest and the metal mines. Sargon, the king of Kish: Enlil has given him no equal. 5400 men daily eat in his presence.

Det som Sargon inte är lika känd för är att han var en beskyddare av kunskap. Han grundade ett berömt bibliotek i Agané. Han hade också sett till att ett väldigt verk om astronomi och astrologi blev sammanställt. Verket som kallades *The illumination of Bel* omfattade 72 böcker och utgjorde ett standardverk inom området i 1700 år fram till slutet för det assyriska imperiet vid slutet av 600-talet f.Kr. En orsak till Sargons insatser var att han ville bevara kunskapen som var skrivet på ett språk som inte längre användes.⁸⁶

Förutom Sargon är Naram-Sin den andra verkligt intressanta regenten under det akkadiska imperiets tid. Han expanderade imperiet såväl norrut i Anatolien, där han nådde så gott som fram till Tigris källor, som österut mot Elam och söderut mot Magan. Han grundade också nya handelsrutter. Naram-Sin ville betona sin förmåga som jägare, hur han klarade av att jaga i närmast ogenomtränglig terräng. Naram-Sin satte upp minnesstenar, stelar, runtom i imperiet, bland annat i fjärran platser som Anatolien och Assyrien. Han gjorde även reliefer på klippor som inte gick att nå eller beskåda!⁸⁷ Han glorifierade sig själv ännu mera än vad Sargon hade gjort. Han introducerade en ny titel: *king of the four corners (of the universe)*. Efter att Naram-Sin, mot alla odds, krossade ett uppror mot Akkad som kom från hela Babylonien gjorde han något man inte känner till att någon annan tidigare hade gjort i Mesopotamien: han upphöjde sig själv till gud. Han betraktade sig som gudinnan Ishtars gemål, det finns också inskriptioner där Naram-Sin ersätter Enlil, kungen bland gudarna. En inskription man har funnit i norra Irak, som inte nödvändigtvis är från Naram-Sins tid, hävdar att Naram-Sin av befolkningen ombads att göra sig själv till gud. Så blev det och de byggde sedan ett tempel åt honom i Akkads mitt. Senare kungar i Ur III perioden liksom de gammalbabyloniska kungarna offrade till statyerna av inte bara Naram-Sin utan även Sargon. Sargon förklarades dock som gud först efter sin egen död.⁸⁸

Naram-Sins förgudligande syns även i kilskriftstexter som följer denna händelse. Hans namn börjar föregås av en stjärna som indikerar att det namn som följde var en gud. Tidigare kungar hade mottagit kultisk tillbedjan först när de var döda, men Naram-Sin lät sig bli föremål för en kult redan under sin livstid. Naram-Sins glorifiering syns även i konsten. På hans seger stele, som är en två meter hög sten, avbildas Naram-Sin när han majestätiskt leder sina trupper i ett slag på bergen.⁸⁹ Naram-Sin dominerar scenen fullständigt och är mycket större än alla andra runtomkring honom. Förutom kungliga insignier som båge, pil och stridsyxia är han också krönt med symbolen för gudomlighet, en hjälm med horn. Även i övrigt visar de arkeologiska fynd man har gjort att det konstnärliga artisteriet nådde sin höjdpunkt under Naram-Sins tid. Bland annat skulpturerna förfinades och man använde sig nu av en gjutteknik som kallas

---

⁸⁵ Franke 1995, 832.

⁸⁶ Foster 2016, 290.

⁸⁷ De gick alltså inte att nå utan hjälpkonstruktioner som avlägsnades efter att reliefen var kvar.

⁸⁸ Astour 1995, 1407; Franke 1995, 833–834, 836; Potts 1995, 1455; Van de Mieroop 2007, 68; Bourke 2008, 86–87.

⁸⁹ Foster 2016, 10–11. En stele är en upprest sten där det finns inskriptioner eller avbildningar av viktiga händelser. Ibland finns såväl inskriptioner som avbildningar. För bilder av Naram-Sins seger stele, sök t.ex. på ”stela Naram-Sin”.

”förlorat vax”.⁹⁰ Tidigare trodde man att grekerna var de som började använda den specifika tekniken, men det har alltså visat sig vara helt fel. Man har hittat mindre föremål som blivit producerade med den här tekniken redan under den sena Urukperioden ca 3500 f.Kr och framåt. Man vet inte var eller när tekniken först började användas. Det nya under den akkadiska perioden var storleken på de gjutna skulpturerna. I stället för endast små föremål kunde nu massiva skulpturer som vägde 400 kg eller mer produceras. Den akkadiska perioden, speciellt under Naram-Sin, kännetecknas även i övrigt av stor konstnärlig skicklighet med fokus på detaljer och stor artistisk precision. Det är även under den akkadiska perioden som man börjar hitta vackra föremål gjorda av glas och fajans. Produktionen av dessa konstföremål krävde stor artistisk skicklighet och avancerad teknik, inte minst vad gäller att uppnå tillräckligt höga temperaturer.⁹¹

Det är faktiskt tack vare den elamitiska kungen Shutruk-Nakkhunte som gjorde räder i Mesopotamien på 1100-talet f.Kr. som vi har tillgång till många ursprungliga monument och inskriptioner från Sargons och Naram-Sins tid. Han tog nämligen med sig monument han tyckte var intressanta till sin egen huvudstad, det bibliska Susan. Där har nu vår tids arkeologer kunnat finna dem. Den akkadiska perioden var alltså så attraktiv, känd och omtalad att Shutruk-Nakkhunte gjorde sig besväret att ta med sig tunga monument till sin egen huvudstad 1000 år senare.⁹²

Sargon betraktades som en oantastlig hjältekrigare ända fram till medlet av det första årtusendet f.Kr. då anklagelser om arrogans dyker upp. Naram-Sin anklagas för sin del redan i slutet av det tredje årtusendet f.Kr. för övermodiga handlingar. I texten *The Curse of Akkad* som författades endera under Ur III perioden eller lite senare under den gammalbabyloniska perioden beskrivs Naram-Sin mycket negativt.⁹³ Han anklagas framför allt för att ha förstört Enlil-templet i staden Nippur. För detta straffas han enligt inskriptionerna senare genom att imperiet går under.⁹⁴

Akkads framträdande roll upprätthölls genom dess militära makt. Som exempel på vad de akkadiska kungarna säger sig ha åstadkommit kan nämnas att 5400 män dagligen åt vid Sargons bord, antagligen var många av dem militärer. Rimush hävdar att han dödat eller tillfångatagit tiotusentals män från städer som gjort uppror längre söderut. En stele från Naram-Sins tid talar om hur han besegrade en gutisk armé på 360 000 soldater ledda av kung Gula'an. Naram-Sin skall själv ha förlorat 90 000 man i striden.⁹⁵

För att synliggöra imperiets storhet nämner jag även något om byggnaderna man hittat. Även om Akkad fortfarande är försvunnet har man hittat andra byggnader från den här perioden. Man har bland annat funnit en palatsliknande byggnad i staden Tutub som ligger vid floden Diyala som rinner ut i Tigris. Byggnaden är drygt 6300 m² stor och dess hörn är placerade

---

⁹⁰ En vaxmodell av det önskade föremålet gjuts in i lera eller gips. När formen stelnat hettas den upp så att vaxet smälter och rinner ut, leran hårdnar till keramik eller gipsen hårdar. Vaxet lämnar efter sig en hålighet som förses med en mynningsträtt. Därefter hålls metallsmältan i formens hålighet. När metallen svalnat slår man sönder gjutformen, som alltså inte går att återanvända. https://sv.wikipedia.org/wiki/Cire_perdue.

⁹¹ Franke 1995, 835; Muhly 1995, 1504–1505; Van de Mierop 2007, 69–70; Bourke 2008, 86–87; Foster 2016, 117–118, 188–206. Fajans, *faience* på engelska, är ett slags keramik. Det är lergods överdraget med tennglasyr, ett slags porslin. I Europa började man använda den här tekniken först 3000 år senare, ca 1000 e.Kr. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Fajans>.

⁹² Franke 1995, 831.

⁹³ Ca 2100–1600 f.Kr.

⁹⁴ Franke 1995, 833, 838; Van de Mierop 2007, 72–73.

⁹⁵ Franke 1995, 832; Van de Mierop 2007, 64–69. I Fosters grundliga presentation av det akkadiska imperiet finns många fler exempel på liknande uppgifter om stora kvantiteter av såväl manskap, land, matransoner osv: Foster 2016, 6, 13, 58, 62–63, 69, 71–74, 96–99, 102–103, 111, 113, 125, 166, 168, 170–171, 209, 216, 253, 257, 327–328. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Guti>.

enligt de fyra väderstrecken.⁹⁶ Byggnadens väggar är 4–5 meter tjocka. En ännu större administrativ byggnad kan dateras till den akkadiska perioden tack vare inskriptioner av Naram-Sin återfanns i staden Nagar i nordöstra Syrien. Byggnaden liknade en fästning och dess yttre väggar var 10 meter tjocka (!), 15 meter höga och de inneslöt en yta på mer än 10 000 m².⁹⁷

Akkad var även centrum för handel och staden hade vida handelskontakter. Dessa sträckte sig från Indien i öster, Persiska viken i söder, Egypten och öarna i medelhavet i väster samt Anatolien och Kaukasus i norr. Det fanns handelsmän från Akkad stationerade i kolonier i Anatolien redan under Sargons tid. Som handelsvaror kan nämnas koppar, tenn, silver, guld, elfenben, lapis lazuli och andra värdefulla stenarter som diorit. Av diorit gjordes mycket naturalistiska och detaljrika skulpturer i helfigur av de akkadiska härskarna. Bland matvaror som ingick i handeln fanns till exempel fisk. I en leverans fanns 60 000 fiskar. Gäss och ankor såldes i stora kvantiteter. Man tror att hönsen kom från Indien först efter den akkadiska perioden, men strutsägg levererades till Naram-Sins hov regelbundet. Från den akkadiska perioden finns elefanter, noshörningar och krokodiler avbildade på sigill. Även vattenbuffeln från Indus dalen dyker upp på avbildningar under samma period liksom gepard eller tiger. Apor har förekommit även innan den akkadiska perioden.⁹⁸

Ett sätt att frakta handelsvaror var längs de stora vattenlederna Eufrat och Tigris där man drog stora pråmar fulla med last uppströms till Akkad. Det fanns kanaler som sammanförde Tigris och Eufrat redan under den akkadiska perioden. En typisk pråm kunde vara 5–7 m bred och 12–15 meter lång. Den kunde bära en last på 30–40 ton. En viktig handelsvara som ofta kom med dessa pråmar var säd från Sumer. En skrivare noterar att han övervakat lastandet av 120 m³ på en pråm. En annan båtlast innehöll späck, olja, lädersäckar för vatten, hinkar, korgar med bryggeriprodukter, grönsaker, kryddor, fisk, mjöl och boskap. I dikten *The Curse of Agade* beskrivs hur hamnen gnolade förnöjt när båtarna hade anlänt fullastade till Akkads hamn och nu låg förtöjda sida vid sida:⁹⁹

“... its harbor, where ships tied up, hummed cheerfully”

Jag vill ännu ge ett par exempel på hur viktig och omfattande handeln via floderna och kanalerna var. Under Ur III perioden, drygt hundra år efter den akkadiska perioden, får kungen i Ur, Ibbi-Sin, en begäran om 600 farkoster för att transportera säd från staden Isin. Under den gammalbabyloniska perioden finns kilskriftstavlur som beskriver transporter av boskap, fisk, mjölk, grönsaker, olja, frukt, ylle, sten, tegelsten, läder och människor på kanalerna och floderna.¹⁰⁰ Man har även funnit kartor gjorda på lera över kanalsystemen. Skepp användes också i krigföring. Kungen i Kish hotas vid ett tillfälle från samma period av en fiendeflotta på hela 240 skepp.¹⁰¹

⁹⁶ Ett stort modernt stort egnahemshus kan vara 250 m². Det ryms 25 sådana hus på 6300 m².

⁹⁷ Foster 2016, 53–55, 78–79. De exakta måtten för den mindre byggnaden är 79 m x 80 m = 6320 m² och för den större 111 m x 93 m = 10 323 m². Inom den större byggnaden ryms 41 stora moderna egnahemshus på 250 m².

⁹⁸ Foster 2016, 74–75, 98–100, 119, 129, 178–184, 268. Anatolien utgör den asiatiska sidan av det moderna Turkiet.

⁹⁹ Foster 2016, 97–98.

¹⁰⁰ Den gammalbabyloniska perioden omfattar ca 2000–1600 f.Kr.

¹⁰¹ Bass 1995, 1421.

Jakt var också viktigt. Rådjur och hjortar jagades, men också lejon och gasell. Att jaga vilda tjurar var en kunglig sport och Naram-Sin deklarerar att han själv dödade en vildtjur på en av sina jakter i Syrien. Lejonet hade en speciell status i akkadisk konst och sättet man avbildade det ståtliga kattjuret med dess kraftfulla kropp, man och gap kom att stå modell för senare avbildningar. Naram-Sin jämfördes med ett lejon i senare diktning som prisade hans bedrifter där han satt på lejontroner tillsammans med Ishtar och red ut till strid på lejon. Det finns även sigill där hjältar avbildas när de besestrar lejon eller vattenbufflar.¹⁰²

Man kan också notera att de akkadiska kungarna inte bara beskrivs som jägare av djur. De avbildas också i monumentala avbildningar som jägare av människor. Sargon är avbildad när han har fångat människor i fångstnät och avlivar dem. De akkadiska kungarna skryter också om hur många fångar eller invånare de slaktat i sina kampanjer.¹⁰³

De akkadiska kungarna var kanske de första i Mesopotamien att samla på exotiska djur som ett tecken på deras ”världsvida” dominans. I den sumeriska dikten *The Curse of Agade* nämns de exotiska djuren som ett tecken på Akkads status. Här är ett kort utdrag av dikten:¹⁰⁴

*That its populace dine on the best of food,
That its populace draw the best of drinks,
That a person fresh washed make merry in the courtyard*
...
*That monkey, monstrous elephant, buffalo, beasts of exotic climes,
Rub shoulders in the broad streets with dogs and lions
Mountain ibex and shaggy sheep*
...

Det finns således inget tvivel om att Akkad var ett verkligt imperium. Förutom det jag nämnt ovan nämner Foster även andra administrativa åtgärder. Man standardiserade vikt och måttsystemet i hela imperiet. Man reformerade såväl skriftsystemet som skrivtecknen. Bilder och skulpturer av regenten spreds utöver riket från centrala verkstäder. Det akkadiska språket och sättet att bokföra spreds ut över det väldiga imperiet ända till Sumer, Iran och norra Syrien. Den väldiga administrativa byggnaden i Nagar i norra Syrien visar tydligt att direkt akkadiskt styre tillämpades fjärran från imperiets centrum.¹⁰⁵

Under hela imperiets tid var det dock under ständig attack. Under Naram-Sins son Sharkalisharri kom hoten från flera håll. I öster hade staten Marhashi, som låg öster om Susa, tagit över kontrollen av Elam. Tillsammans stred de nu mot Akkad i trakten av området där Diyala- och Tigrisfloden förenas. Floderna förenas nära huvudstaden Akkad, en bit sydost om det moderna Bagdad. Ett ännu mer allvarligt hot kom från gutierna vars hemland var i Zagrosbergen i dagens Iran. De kom nu främst som immigranter i stort antal, men det förekom även militära konfrontationer.¹⁰⁶

---

¹⁰² Foster 2016, 99–101, 204, 325.

¹⁰³ Se avbildningar i Foster (2016, 3, 6–7, 11, 196–197, 201.

¹⁰⁴ Foster 2016, 32, 101.

¹⁰⁵ Franke 1995, 834; Foster 2016, 80–83.

¹⁰⁶ Van de Mieroop 2007, 70–72; Bourke 2008, 85, 86–87. Foster 2016, 23, 33, 264. Även Sargon nämner gutierna. Han listar dem bland folk vars territorier han erövrat.

Som en kombination av interna och externa konflikter kom det akkadiska imperiet att falla under Sharkalisharris regering då de olika stadsstaterna återtog sitt oberoende. En del av städerna hade nu tagits över av nya befolkningsgrupper, till exempel gutierna. Gutierna var nu den starkaste enskilda gruppen i regionen. De presenterade sig till och med som arvtagare till den akkadiska dynastin. Men de övertog inte imperiet. Andra starka stadsstater existerade vid sidan om dem, den mest kända var Lagash. I staden Akkad fortsatte en lokal dynasti att regera. Efter imperiets fall var situationen så förvirrad att i den sumeriska kungalistan ställs frågan: Vem var kung? Vem var inte kung?¹⁰⁷

Tiden för det akkadiska imperiet och staden Akkads dominans var relativt kort, ca 140 år. Men det var en period som inte glömdes bort. Minnet av framför allt kungarna Sargon och Naram-Sin bevarades i dikter och krönikor långt in i det första årtusendet, åtminstone fram till den persiska tiden under 400-talet f.Kr. Från Amarna-perioden, 1300-talet f.Kr, har man hittat en text i Tell al-Amarna i Egypten som beskriver hur Sargon svarade på en bön om hjälp som kom från handelsmän i en stad i Anatolien. Uppgiften var närmast hopplös, men Sargon gick segrande ur utmaningen. Den här texten användes för att lära egyptiska skrivare Mesopotamiens kultur och språk. Fjärran i det nordliga Anatolien i den gamla hittitiska huvudstaden Hattusa har man även hittat texter om den akkadiska perioden, bland annat *The Great Revolt* som handlar om det uppror som Naram-Sin krossade. Även här ingick texterna om det akkadiska imperiet i den träning de lokala, i det här fallet hittitiska, skrivarna fick. Franke menar att de här texterna nådde Anatolien via hurritiska mellanhänder, endera direkt eller via det hurritiska riket Mitanni i Syrien. En del av legenderna om Sargon menar Franke kan ha författats 1500 år efter hans död i hovet till den assyriske kung Sargon II (765–705 f.Kr. Han är alltså den förste kung som återupptar Sargons namn. Sargon av Akkad finns även omnämnd i den assyriske kung Assurbanipals bibliotek från 600-talet f.Kr. Den persiske kungen Kores nämner Akkad tillsammans med Nineve och Ashur i sin cylinderinskrift som beskriver erövringen av Babylon 539 f.Kr. Vid slutet av 500-talet f.Kr fanns Sargons staty fortfarande att beskåda i Shamash tempel i staden Sippar och den tillbads fortsättningsvis. Ännu under den hellenistiska tiden 300-talet framåt nämns Akkad i en klagan över stadens förstörelse av gutierna.¹⁰⁸

Under det akkadiska imperiets tid var det första gången som arméer gjorde expeditioner på ett så vidsträckt geografiskt område som omfattade Anatolien i norr, Indusfloden i öster, den arabiska halvön i söder och Medelhavets kust i väster. I det folkliga minnet var Sargon och Naram-Sin de största kungarna som någonsin hade regerat. De kom att utgöra paradigmet för en mäktig regent och de utgjorde centrum för många detaljerade berättelser som skapades och bevarades i nästan 2000 år.¹⁰⁹

I samband med detta kan man nämna ett annat exempel på hur länge texter kunde bevaras och föras vidare i den antika främre orienten. Det finns en text som är känd från för-akkadiska källor, en samling visdomsord av en sumerisk vis man, en *sage*, som kallas *The instructions of Shuruppak*. Den här sumeriska texten översattes till akkadiska och senare även till hurritiska. Den användes i skolor, kopierades och användes ännu den senare delen av det första millenniet f.Kr. Detta innebär att texten bevarades och användes aktivt i mer än 2000 år.

¹⁰⁷ Van de Mierop 2007, 70–72; Foster 2016, 23.

¹⁰⁸ Franke 1995, 837–840; Van de Mierop 2007, 72; Foster 2016, 208, 245–273, 278, 288.

¹⁰⁹ Van de Mierop 2007, 72; Foster 2016, 208, 245–273.

Texten innehåller de äldsta bevarade visdomsorden om människan. Till sin form påminner de om innehållet i ordspråksboken i Bibeln. Jag ger två exempel på dessa gamla visdomsord och konstaterar att människan nog inte förändrats alltför mycket de senaste 4500 åren.¹¹⁰

*Don't steal anything lest you do yourself in,
Don't break into a house, don't demand the money box,
The robber's a lion till he's caught, then he's a slave.*

...

*Don't flirt with a girl who is married
My son, don't sit in a chamber with another man's wife,
they will say bad things about you.*

Småningom kom Akkad att beteckna hela norra Babylonien medan Sumer utgjorde den södra delen av området. Staden Akkad kom även att ge namn åt akkadiskan, det semitiska språket som talades i norra Babylonien och som kom att fungera som ett *lingua franca* i Mesopotamien ända fram till att arameiskan tog över från medlet av det första årtusendet f.Kr. Det finns kilskriftstexter på akkadiska redan från 2600-talet f.Kr. Regenterna i den första dynastin i Kish hade akkadiska namn. Den semitiska stadsstaten Mari kan vara en av de tidigaste staterna som använde akkadiskan som administrativt språk. Mari blir senare associerat med amoriterna. Akkadiskan tog över den sumeriska kilskriften även om sumeriska hör till en helt annan språkfamilj. Därför måste nya tecken tillkomma, men i grunden är det samma system.¹¹¹

I och med den korta dynasti som Sargon startade blev det ett avbrott i situationen med många självständiga stadsstater i området. De införlivades nu för en tid på ca 140 år i det akkadiska imperiet. I minnet av det akkadiska imperiet var denna period, trots den ibland grava kritik som förekom mot Naram-Sin, huvudsakligen en ideal tid i mesopotamiernas ögon. För första gången i historien var Mesopotamien enat under en regent och det var en period av fred och välstånd för de stadsstater som blev en del av imperiet. Men trots detta välstånd utbröt ett vidsträckt uppror under Naram-Sins tid, så alldeles harmonisk var nog inte situationen i verkligheten.¹¹²

Man bör notera att uppgiften om Akkad som en av de viktigaste städerna tyder på att det som beskrivs harmonierar med tiden innan 2196 f.Kr. men inte senare. Situationen innan Sargon gjorde staden till sin huvudstad ca 2334 f.Kr. är okänd. Antagligen fanns staden där, men dess position och ställning vet man ingenting om.

Efter Akkads fall är det antagligen endast en kort period på ca 40 år innan Babylonien igen förenas under en stark stadsstat. Det är då Urs tredje dynasti som tar form och som dominerar Babylonien från ca 2100–2000 f.Kr. Den utsträckning som Akkads imperium hade, speciellt norrut, når dock aldrig Urs dynasti.¹¹³

---

¹¹⁰ Foster 2016, 210–212.

¹¹¹ Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339; Westermann 1994, 517; Mathews 1996, 451; Van de Mieroop 2007, 64–65; Bourke 2008, 86, 87–88.

¹¹² Speiser 1964, 67; Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339; Westermann 1994, 517; Mathews 1996, 451; Franke 1995, 840; Van de Mieroop 2007, 64; Laato 2017, 193.

¹¹³ Van de Mieroop 2007, 73–84.

2.5.5 Hur ska man förstå notisen om Ashur?

Vad gäller Ashur finns det två möjligheter att förstå texten. Endera är det Nimrod som far ut till Ashur eller så är det personen Ashur som lämnar Babylon för att bygga städer i Assyrien. Översättarna av Bibel 2000 och Folkbibeln gör samma tolkning som jag har stannat vid nämligen att det är Nimrod som beger sig till Assyrien och bygger städerna.¹¹⁴ Med ”han” avses alltså Nimrod.

Från detta land kom han till Assyrien och byggde Nineve, Rechovot Ir, Kelach... (S00)

Från det landet drog han sedan ut till Assyrien och byggde Nineve, Rehobot-Ir, Kela... (SFB15)

Men en översättning av den masoretiska texten där man tolkar grammatiken på vanligt sätt lyder snarare så här:

Från det området hade Ashur gått ut

Och han byggde Nineve och Rechovot-Ir och Calach...

Den hebreiska texten ser ut så här.

Från landet detta hade gått ut Ashur

מִן הָאָרֶץ הַזֶּה יָצָא אֲשׁוּר

Ashur har inte en riktninggivande ändelse, bokstaven ”h”, ה. Skulle ett avslutande h finnas efter Ashur skulle den ändelsen ange att man ska förstå Ashur som ”i riktning mot (staden eller området) Ashur”. Ashur kan förutom personen Ashur även ange nationen eller området Assyrien liksom dess gamla huvudstad Ashur.¹¹⁵ Sarna noterar att det var staden Ashur som gav namn åt hela regionen. Staden Ashur är således en äldre företeelse än riket Ashur.¹¹⁶

Uttrycket ”hade gått ut” skulle alltså entydigt syfta på Nimrod om det hade stått ”Ashurah”, med en avslutande bokstav ”h”. Men utan den bokstaven verkar texten säga att personen Ashur hade gått ut från Nimrods område, inte att Nimrod drog ut mot området Ashur. Även översättningar som KJV och Septuaginta gör tolkningen att det är Ashur som är personen i fråga liksom forskarna Hamilton och Wenham.¹¹⁷

Det innebär i så fall att författaren vill säga att från de sydligare delarna, som var Nimrods kärnområde, drog Shems ättling Ashur ut och byggde dessa städer och han blev även assyriernas förfader. Notera att ”bygga” kan betyda allt från att han grundlade en stad till att han utför viktiga byggnadsverk i den eller förstör den. Arkeologin har bekräftat att de

¹¹⁴ Likaså NIV och NAS. KJV och JPS översätter som att det är Ashur som far ut liksom forskarna Von Rad (1972, 146), Hamilton (1990, 335) och Alter (1996, 43). Mathews (1996, 451) noterar att texten nog hävdar att det är Ashur som far ut, men han menar att tolkningen som innebär att det trots allt är Nimrod som avses ändå kan försvaras på basis av sammanhanget. Sarna (1989, 74) menar att bägge förståelserna kan försvaras men föredrar själv tolkningen att det var Nimrod som gick ut och grundade Ashur.

¹¹⁵ I hebreiskan står det Ashur oberoende om det är stad, person eller område.

¹¹⁶ Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339–340; Foster 2016, 63; Laato 2017, 194.

¹¹⁷ Wenham 1987; 224; Hamilton 1990, 339–340; Westermann 1994, 517. Tolkningen att författaren ändå, på basis av att man förväntar sig att höra om vad Nimrod gjort, menar att det är Nimrod som är subjektet stöds av: Speiser 1964, 67–68; Blenkinsopp 1992, 89; Cassuto 1992, 203.

babyloniska städerna kom före de assyriska. Civilisationen spreds från söder, Sumer, norrut till det som kom att bli Assyrien.¹¹⁸

Det här har betydelse för sökandet efter Nimrods identitet. Om den här förståelsen är korrekt säger texten inte att Nimrods välde omfattade både Babylonien och Assyrien. Han blev endast en mäktig härskare i Babylonien.

Eftersom det endast är *en* bokstav som avgör förståelsen går det inte att utesluta att den kan ha fallit bort i något skede när texten kopierades. Men eftersom förståelsen av sekvensen ändras beroende på om bokstaven h finns i slutet eller inte borde ett sådant misstag upptäckas. Något som talar mot tolkningen att det är personen Ashur som avses är att Ashur, i egenskap av en ättling till Shem, inte ännu har presenterats i översikten. Det vore märkligt att inflika en ättling till Shem här, helt utan presentation, med tanke på hur systematiskt författaren behandlar ättlingarna till Noachs tre söner. Det är svårt att förstå varför inte författaren infogat den korta upplysningen efter att Ashur presenterats i samband med Shems söner i stället för i samband med Nimrod och Chams ättlingar om det är personen Ashur som han avser.

Är det så att den korrekta förståelsen ändå är att Nimrod for ut och byggde på städerna kan problemet eventuellt bero på att källan bakom den här traditionen är mycket gammal. När den först berättades och skrevs ner var det knappast på hebreiska, åtminstone inte på hebreiska från det första årtusendet. Kanske skrevs de korta upplysningarna ner innan tekniken med ett riktningsgivande h började användas? Ett riktningsgivande h användes dock redan i det semitiska Ugarit under 1200-talet f.Kr. Ugaritiska är inte hebreiska, men språken är nära besläktade.¹¹⁹

Som texten är bevarad stöder sammanhanget kraftigt att det är Nimrod som for ut medan grammatiken pekar på att personen är Ashur. Att de hebreiska översättarna av texten till grekiska på 200-talet f.Kr. tolkar det som att det är Ashur och inte Nimrod som for ut bekräftar att grammatiken är klar och entydig på det sätt som hebreiskan skrevs och tolkades ett par hundra år f.Kr.¹²⁰

Jag noterar ännu att i min analys av grammatiken som används i samband med Kanaans gränser i kapitel 2.7.11 nedan konstaterar jag att i samband med det hebreiska *boachah* så verkar det följas av ett riktningsgivande h som sätts till Ortsnamnet endast om det är riktningen som anges, men om orten ska inkluderas sätts inget h till Ortsnamnet. Här används inget *boachah*, men inte desto mindre kunde det vara ett indicium på att grammatiken kan användas så att ett riktningsgivande h används om riktningen ska anges, men om man ska förstå det som att Nimrod begav sig till ända fram till Ashur, området och/eller staden, används inget riktningsgivande h. Tillfällena är för få och inget *boachah* används här, men det kan ändå vara värt att notera. Den här tanken kan få ett visst stöd av Joüon & Muraoka som påpekar att h anger en rörelse mot ett mål, inte att man har nått och är framme vid ett mål. I så fall kunde man tänka att den korta texten berättar att efter att han tagit kontroll över Babylon

---

¹¹⁸ Wenham 1987; 224; Sarna 1989, 74; Hamilton 1990, 339–340; Westermann 1994, 517; Mathews 1996, 451; Skinner 2012, 211; Laato 2017, 194.

¹¹⁹ Joüon & Muraoka 2011, 256–257 (§93 c–d).

¹²⁰ Den grekiska översättningen är Septuaginta

drog han ut och blev herre även över Ashur. När h saknas betonas inte rörelsen dit. Men det här är nog endast ett spekulativt förslag på vad orsaken kunde vara. Kanske framtiden med nya textfynd eller annan ny kunskap kan klargöra saken.¹²¹

Under mitt arbete med översikten av nationerna har jag alltså ändrat åsikt i den här frågan. En lång tid tolkade jag strikt enligt vad den normala grammatiken anger. Men jag ansluter mig nu till den grupp forskare som menar att sammanhanget så kraftigt stöder att det måste vara Nimrod som far ut till Ashur att det väger tyngre än den vanliga förståelsen av grammatiken i den aktuella meningen.

Har jag fel beskrivs Nimrod som en regent som endast behärskade Babylonien, inte Assyrien. Om Ashur anges i så fall att han ursprungligen var född och uppvuxen i Babylonien innan han grundade eller byggde vidare på städerna i Assyrien. Jag återkommer till ytterligare argument för min tolkning i kapitel 2.5.8.

De städer som nämns är även de intressanta.

Och han byggde Nineve och Rechovot-Ir och Calach

och Resen mellan Nineve och mellan Calach. Det är den stora staden

“Byggde” kan, som jag tidigare nämnde, förutom att bygga upp en stad även betyda att lägga grunden till, att bygga vidare på eller att återuppbygga.¹²² Vid sidan av Ashur var det just Nineve och Calach som var de viktigaste städerna i Assyrien. Nineve, vars namn kanske har sumeriskt ursprung, är en av de äldsta och mest inflytelserika städerna i området. Den fanns på den östra sidan av Tigris, 400 km nordväst om Babylon. Efter Ashur var det den viktigaste staden i det assyriska imperiet.¹²³ Wenham menar att den grundlades så tidigt som 4500 f.Kr. Laato menar att staden har varit bebodd sedan förhistorisk tid, men dess kända historia börjar ca 2400 f.Kr. då den var under akkadiskt styre. Akkads kung Manishtushu som regerade ca 2269–2255 f.Kr. byggde ett tempel åt Ishtar i staden. Senare är Nineve känt som ett centrum för tillbedjan av Ishtar. Akkads kung, inklusive Sargon I, byggde vidare på staden. Stadens lämningar ligger nu som två kullar mittemot staden Mosul på motsatta sidan av Tigris. Den ena kullen kallas intressant nog *Nebi Yunus* som betyder “profeten Jona”. Nineves verkliga storhetstid inföll först en bit in i det första årtusendet f.Kr. då den växte till en jättestor stad med ca 200 000 invånare. Kung Sennacherib gjorde staden till sin residensstad och till huvudstad under 700-talet f.Kr. Arkeologiska utgrävningar har kunnat bekräfta de antika källornas uppgifter om stadens storhet.¹²⁴

Rechovot-Ir har inte kunnat identifieras. På hebreiska betyder *rechovot* en öppen plats, som kan tolkas som torg, medan *ir* betyder stad.¹²⁵ Hamilton noterar att liknande uttryck finns på assyriska då uttrycket anger öppna eller obebyggda områden i städer, till exempel i Nineve. Det finns alltså en möjlighet att uttrycket *rechovot-ir* kunde ange områden i Nineve och inte

---

¹²¹ Joüon & Muraoka 2011, 256–257 (§93 c–d).

¹²² Cassuto 1992, 203.

¹²³ Cassuto 1992, 203; Mathews 1996, 451.

¹²⁴ Wenham 1987; 224; Sarna 1989, 74; Westermann 1994, 518; Laato 2017, 194; <https://sv.wikipedia.org/wiki/Nineve>.

¹²⁵ Laato 2017, 195.

en specifik stad. Men som den hebreiska texten är utformad måste det alternativet ändå förkastas. Författaren avser tre specifika städer, det framgår inte minst av objektsmarkören *et, אַת*, framför varje stad, likaså finns ett *och, ו*, före de två senare städerna. Vill man hävda annat än att tre olika städer avses måste man manipulera den masoretiska texten. Cassuto och Sarna menar att Rechovot-Ir kan vara en av förroterna till Nineve. Det som texten ordagrant säger är detta:¹²⁶

וַיִּבֶן אֶת נִינְוָה וְאֶת רְחֹבֹת עִיר וְאֶת כַּלַּח

Och byggde han Nineve och Rechovot-ir och Calach.¹²⁷

Calach ligger vid Tigris västra strand, 36 km söder om Nineve. Den assyriske kungen Shalmaneser I, som regerade 1265–1235 f.Kr, återuppbyggde Calach och gjorde det till huvudstad efter att han övergett Ashur.¹²⁸ Calach var huvudstad i Assyrien innan Nineve. Calach är det moderna Nimrud. I det moderna namnet finns alltså Nimrods namn bevarat. Även detta är ett litet indicium för att det verkligen var Nimrod som for ut och byggde på Calach, inte Ashur. Staden var grundad redan omkring 3000 f. Kr, men nämns inte i historiska dokument innan 1250 f.Kr. Intressant nog är det den staden som beskrivs som den stora staden och inte Nineve. Det har föranlett många forskare att anse att detta måste vara fel. Nineve är ju den stad som beskrivs som den stora staden i Jona.¹²⁹ Om översikten av nationerna vore författad utgående från situationen under det första årtusendet f.Kr. skulle det vara så. Men om texten är äldre än så är det korrekt att ange Calach som den stora staden, inte Nineve. Detta stämmer väl med situationen innan det första årtusendet f.Kr. Calach var huvudstad fram till en bit in på det första årtusendet f.Kr. När Nineve blev huvudstad i Assyrien är något omtvistat. Wenham menar att det skedde på 800-talet f.Kr, medan andra hävdar att det skedde först under kung Sennacherib, som regerade 704–681 f.Kr.¹³⁰ Åtminstone är det klart att det var under Sennacherib som Nineve nådde sin största glans. Han förnyade den gamla staden med nya byggnadsverk och han förstörde Nineve till att omfatta 750 hektar. Staden omslöt nu med en 12 km lång stadsmur. Jag påminner än en gång om den moderna Vatikanstaten som omfattar 44 hektar. Staden var således enormt stor under Sennacheribs tid.¹³¹

Forskare som tänker sig att översikten av nationerna sammanställts kring 500-talet f.Kr. ser ett problem i att det är Calach och inte Nineve som beskrivs som den stora staden.¹³² Om man menar att sammanställningen är äldre än det första årtusendet f.Kr. finns dock inget problem i texten. Noteringen ett således ett tecken på att det är en autentisk text som avspeglar situationen innan det första årtusendet f.Kr.

Resen anges ligga mellan Nineve och Calach, men man har inte kunnat identifiera platsen. Laato nämner att man har föreslagit att namnet kommer från det akkadiska ordet *Ris-ini* som betyder “källa” och skulle syfta på någon källa som fanns i närheten av Nineve och Calach.

¹²⁶ Sarna 1989, 74; Cassuto 1992, 203; Mathews 1996, 452.

¹²⁷ אַת är objektsmarkören.

¹²⁸ Laato (2017, 195) skriver att staden grundades av Shalmaneser I ca 1300 f.Kr.

¹²⁹ Jona 1:2; 3:2; 4:11.

¹³⁰ Wenham 1987, 224; Westermann 1994, 518; Mathews 1996, 451; Walton 2009, 101; Laato 2017, 195.

¹³¹ Van de Mieroop 2007, 234.

¹³² T.ex: Blenkinsopp 1992, 89; Westermann 1994, 514.

Det finns platser i assyriska dokument med det namnet. Men det är ingen källa som anges i 1 Mos 10:12 utan en stor stad. Staden Resen är endast känd från det här omnämmandet i översikten av nationerna. Jag noterar detta som ytterligare ett indicium på att texten går tillbaka till gamla källor. Man har bevarat omnämmandet av staden även om ingen längre visste något om den. Staden är inte heller omnämnd i andra kända källor.¹³³

2.5.6 Översikt av Assyriens historia

Innan jag i nästa kapitel presenterar de alternativ jag noterat i forskningen gällande Nimrods identitet anser jag det nödvändigt att presentera en kort översikt av Assyriens historia. Detta p.g.a. att en del av alternativen till Nimrods identitet är assyriska härskare.

Assyrierna själva presenterar sin historia som en lång följd av kungar som regerade över Assyrien. Tiden sträcker sig långt tillbaka in i förhistorien fram till medlet av 600-talet f.Kr. Assyriernas tidigaste anfäder bodde i tält enligt den egna traditionen. Hur långt tillbaka i tiden de första kungarna i Assyrien regerade är oklart. Men man kan dela in Assyriens historia i fyra perioder:¹³⁴

1. Den tidiga perioden (2600–2025 f.Kr.)
2. Gammalassyrisk perioden (2025–1393 f.Kr.)
3. Mellanassyrisk perioden (1392–934 f.Kr.)
4. Neoassyrisk perioden (911–609 f.Kr.)

Sargon av Akkad är den tionde kungen som regerade över Ashur enligt förteckningen Van de Mieroop ger. Sargon regerade över Ashur 2334–2279 f.Kr. Ashur var länge främst staden Ashur med omkringliggande mindre städer. Ashur är en av de äldsta städerna i norra Mesopotamien. Enligt Astour är staden grundad i trakten av 3000 f.Kr. eller lite senare. Staden ligger på den västra stranden av Tigris och hade ett strategiskt läge som knutpunkt i såväl nord-sydlig som öst-västlig riktning. Man har hittat fundamentet till en monumental byggnad i Ashur som man menar är från den akkadiska perioden som är hela 11 000 m² stor. Det är mycket möjligt att det var under den akkadiska perioden 2300–2100 f.Kr. som Ashur blev en stad av större betydelse.¹³⁵

Vid tiden för Urs tredje dynasti, ca 2100–2000 f.Kr. var Ashur en provins i det riket. Men efter Urs fall blev Ashur på nytt en självständig stat. År 1808 f.Kr. intar Shamsi-Adad I Ashur och han regerar över staden i 33 år fram till 1776 f.Kr.¹³⁶ Shamsi-Adad har amoritiskt påbrå liksom den samtida Hammurabi.¹³⁷ Området han erövrade sträckte sig över hela norra Mesopotamien och norrut ända fram till de turkiska bergen. Det fanns väletablerade handelsrutter som knöt samman Babylonien i söder, Elam i öster och Anatolien, ända till Svarta havets kust, i norr.¹³⁸ Det fanns till och med en stor stad, Kanesh, i centrala Anatolien

¹³³ Hamilton 1990, 340; Cassuto 1992, 203; Westermann 1994, 518; Laato 2017, 195.

¹³⁴ Foster 2016, 31. https://en.wikipedia.org/wiki/Old_Assyrian_Empire. Man kan också dela in tiden i tre delar som Van de Mieroop (2007, 179) gör. Mellanperioden utgör då den andra halvan av det andra millenniet f.Kr. medan den gamla perioden infaller innan och den neoassyrisk perioden infaller senare. På engelska är begreppen *early, old, middle and neo*.

¹³⁵ Van de Mieroop 2005, 5; Astour 1995, 1406; Foster 2016, 63.

¹³⁶ Inga årtal från den här perioden är exakta, men jag återger de årtal Van de Mieroop anger. Van de Mieroop 2005, 5; Van de Mieroop 2007, 179–181, 315.

¹³⁷ Van de Mieroop 2005, 4–5.

¹³⁸ Elam fanns i det som idag är sydvästra Iran och Anatolien är den asiatiska sidan av dagens Turkiet.

som utgjorde en assyrisk koloni av handelsmän redan från ca 2000 f.Kr. I staden har man hittat omfattande arkiv med framför allt affärsbrev och juridiska dokument. Man har hittat ett 70-tal arkiv med totalt ca 20 000 dokument. Bland handelsvarorna kan nämnas guld, silver koppar och ylle från Anatolien, tenn från centrala Afghanistan via handelsmän från Elam och textilier från Babylonien. En handelsresa med åsnekaravan mellan Ashur och Kanesh tog ungefär sex veckor. Längs handelsrutterna fanns ett tätt nätverk av mer än 30 handelsstationer som bland annat möjliggjorde en god kommunikation med hjälp av brev eller budbärare områdena emellan.¹³⁹

Shamsi-Adad grundar en ny huvudstad som han kallar Shubat-Enlil. Han ville knyta an till det akkadiska imperiet och byggde till och med tempel till Manishtushu, en av Sargons söner. Han tog sig även titeln ”Universums kung” liksom Akkads legendariska kungar. Man bör notera att det inte är Ashur som är huvudstad i Shamsi-Adads mäktiga rike.¹⁴⁰

Efter Shamsi-Adads död går Assyrien in i en svaghetsperiod på nästan 400 år då man domineras endera av Babylonien österifrån eller av det hurritiska riket Mitanni som låg i väster och hade sitt center i Syrien. Mitannis befolkning var främst hurriter, men rikets regenter använde indo-europeiska namn och den styrande klassen var kanske indo-europeer. Det är också nu som indo-europeiska lånord börjar användas även om hurritiska består som det talade språket. Mitanni var som mäktigast under 1400-talet f.Kr. under kung Parattarna då Mitanni dominerade området.¹⁴¹ Hurritiska talades nu i hoven i Syrien och även i Kanaans land. Den här perioden betecknar egyptiska källor Syrien och delar av Kanaan som *Hurri*. Samma tid var Ashur troligen endast en vasallstat under Mitanni. Det var först under den mellanassyriska perioden 1392 f.Kr. framåt som Assyrien på nytt blev ett imperium.¹⁴²

Kring 1420 f.Kr. börjar kungliga inskriptioner igen hittas av arkeologerna. Ashurs murar var då återuppbyggda och Ashur och Assyrien hade börjat resa sig igen. Den första härskaren av betydelse under den perioden var Ashur-uballit I (1363–1328 f.Kr.). Vid hans trontillträde försökte Assyrien igen återta sin position som en autonom stat. När hittiterna attackerade Mitanni från väster lyckades Ashur-uballit ta kontroll över den västra delen av det område som Mitanni kontrollerat. Ashur-uballit lade ett stort område under sin kontroll. Han kontrollerade dels det centrala assyriska området som utgjordes av Tigris-dalen och slätterna österut, från staden Ashur till Taurus bergen i norr.¹⁴³ I två av Amarnabreven som han sände till Egypten hävdar han att han var en like till åtminstone Mitannis regent. Babylon protesterade, men Assyrien hade nu intagit scenen som en makt att räkna med. Det fick Babylon känna på när Ashur-uballit invaderade Babylon och placerade en egen representant, Kurigalzu II, på Babylons tron.¹⁴⁴

---

¹³⁹ Van de Mierop 2005, 5; Astour 1995, 1408; Muhly 1995, 1507–1508; Veenhof 1995, 861–864; Van de Mierop 2007, 179–181, 315; Bourke 2008, 110–111.

¹⁴⁰ Van de Mierop 2005, 5; Van de Mierop 2007, 179–181, 315; Bourke 2008, 110–111.

¹⁴¹ Alternativ stavning Barattarna.

¹⁴² Charpin 1995, 819–820; Wilhem 2006, 1247; Van de Mierop 2007, 179–181, 315; Bourke 2008, 110–111, 138. Charpin anger att Barattarna regerade i slutet av det sextonde århundradet f.Kr, övriga källor anger att han regerade under det femtonde århundradet f.Kr.

¹⁴³ Taurus bergen ligger i dagens södra Turkiet och sträcker från området norr om Cypern österut. Assyrien låg alltså norr och nordväst om Babylonien.

¹⁴⁴ Charpin 1995, 819–820; Van de Mierop 2007, 179–181; Bourke 2008, 138–139; Aharoni et al. 2011, 12. Profeten Nahum i GT profeterar om Assyriens undergång.

Efter Ashur-uballits död 1328 f.Kr. följer ett par mindre kända kungar, men från och med 1305 f.Kr. regerade tre mycket starka regenter Ashur under en period av knappt 100 år: ¹⁴⁵

- Adad-nirari I (1305–1274)
- Shalmaneser I (1273–1244)
- Tukulti-Ninurta I (1243–1207)

De regerade alla i ungefär tre decennier och under de här tre kungarnas tid blev Ashur ett verkligt imperium.

Fokus för Adad-niraris militära aktivitet låg inledningsvis i väster där han stred mot arvtagaren till det mitanniska riket: Hanigalbat. Adad-nirari förvandlade hela området fram till Euftrat till en del av Ashur. Tidigare var området alltså en del av det hurritiska riket Mitanni.¹⁴⁶ Väster om Euftrat kontrollerade det hittitiska riket området. Söderut lyckades Adad-nirari säkra den södra gränsen mot det av kassiterna styrda Babylonien till Diyala-floden och Zagros bergen. Trots att Assyrien nu hade övertagit mot Babylon var Babylonien kulturellt inflytande stort. Man började använda standard babylonisk skrift i stället för den assyriska varianten av akkadiska. Babylonien fick också en dominerande position.

Under Shalmanesers tid utökades Assyriens välde ytterligare västerut och även norrut. Shalmaneser riktade in sig på Urartu som bebodde området kring Van sjön nära Ararats bergsområde i Anatolien. Shalmaneser hävdar även att han tagit kontroll över den hittitiska staden Karkemish nära det sydöstra hörnet av Medelhavet. Han tog även över kontrollen av Kappadokien i sydöstra Anatolien.¹⁴⁷

Tukulti-Ninurta fortsatte attackerna mot det hittitiska väldet i Anatolien och han blev en delorsak, tillsammans med havsfolkens attack och andra oroligheter, till att det hittitiska väldet gick under.¹⁴⁸

Under Tukulti-Ninurtas tid kom även Babylonien under Ashurs kontroll. Det att Babylon besegrades, dess murar bröts ner och dess kung fördes bort i kedjor betraktas som höjdpunkten i Tukulti-Ninurtas regering. Han plundrade staden, även på litterära verk, och förde bort statyn av Marduk till Assyrien där den förblev i ett sekel. Han deporterade även en mängd kassiter och infödda babylonier till Assyrien. För första gången insattes en assyrisk administratör som skulle regera Babylon direkt.¹⁴⁹

Efter den segern grundade Tukulti-Ninurta en ny huvudstad på andra sidan Tigrisfloden. Den låg endast några kilometer norrut från den tidigare huvudstaden Ashur och han kallade den Kar-Tukulti-Ninurta. Den nya huvudstaden var stor och den täckte ett område på åtminstone 240 hektar.¹⁵⁰ I dess mitt byggdes en massiv innerstad med ett tempel till guden Ashur och två stora palats. Skriftliga källor anger att det var arbetare från erövrade delar av Syrien som

---

¹⁴⁵ Van de Mieroop 2007, 181; Bourke 2008, 138–143.

¹⁴⁶ Riket Mitanni fanns ca 1500–1300 f.Kr. När det stod på höjden av sin makt var det lika mäktigt som Egypten och Babylon. Na'aman 2005, 18; Charpin 1995, 819–820. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Mitanni>.

¹⁴⁷ Anatolien är den asiatiska sidan av det moderna Turkiet.

¹⁴⁸ Bourke 2008, 142. Se även kapitel 2.6.3 om kasluchéerna och filistéernas ursprung där jag skriver om havsfolkens attacker.

¹⁴⁹ Bourke 2008, 142.

¹⁵⁰ Världens minsta moderna stat, Vatikanstaten, täcker 44 hektar.

utgjorde en stor del av arbetskraften för stadsbygget. Staden blev dock kortlivad som huvudstad. Efter Tukulti-Ninurtas tid blev stadens status sekundär.¹⁵¹

Slutet av Tukulti-Ninurtas regeringstid blir allt annat än framgångsrik. Han behöll kontrollen över Babylon i endast sju år. Han blev sedan utsatt för en statskupp ledd av hans son Ashurnasirpal där han först fängslades och sedan dödades. Inom en generation efter Tukulti-Ninurtas död kontrollerades Assyrien igen en gång av Babylon.¹⁵²

Under 1200-talet hade alltså Assyrien på nytt blivit ett mäktigt imperium. Men den glansperioden blev kort och imperiet föll igen i bitar och endast Ashurs centrala område förblev kvar efter Tukulti-Ninurtas död.¹⁵³

Efter en svaghetsperiod på ungefär 100 år kom näste framgångsrike regent i Assyrien: Tiglat-Pileser I. Tiglat-Pileser, som regerade 1114–1076 f.Kr, genomförde framgångsrika kampanjer västerut och han nådde till och med Medelhavet. Norrut nådde hans expeditioner Van-sjön i dagens Turkiet nära Ararats bergsområde. Där reste han segerinskriftioner där han hävdar att han besegrat 60 kungar i "Nairis länder". Efter det beger han sig västerut till den feniciska kusten där han besegrar städerna Byblos och Sidon på den syriska Medelhavskusten. Tiglat-Pileser stred också mot araméerna som rörde sig österut. Han säger sig ha korsat Eufrat 28 gånger för att genomföra kampanjer mot dem. Han lyckades åtminstone såtillvida att han hindrade araméerna från att få fäste öster om Eufrat. I söder stred han mot Babylon och han lyckades också plundra Babylon, men han försökte inte behålla kontrollen över staden.¹⁵⁴

Tiglat-Pileser var också intresserad av kultur. Han sammanställde assyriska lagar och ett stort bibliotek blev konstruerat i Ashur. Utöver det var han mycket intresserad av jakt. I annalerna hävdas bland annat att han dödat totalt 920 lejon 10 elefanter och fyra vilda tjurar.¹⁵⁵

De sista åren av hans regering finns endast fragmentariskt beskrivna, men det som finns tyder på att Assyrien plågades av arameiska attacker samt att Nineve kan ha blivit erövrat av fiender. Igen blir Ashur reducerat till sitt kärnområde endast ett par decennier efter hans död.¹⁵⁶

Assyriens sista storhetsperiod är under det första millenniet f.Kr. Från medlet av 800-talet f.Kr. fram till att imperiet krossas i och med att Babyloniens kung Nabopolassar intar och förstör Nineve 612.f.Kr. är det Assyrien som är den mest dominerande makten i den antika främre orienten. Det är också nu som Israel för första gången blir mål för Assyriens expansionsplaner. Vid slaget vid Qarqar 853 f.Kr. omnämns Israels kung Ahab som en av de mäktigaste motståndarna i en koalition som med framgång möter Assyriens armé.¹⁵⁷

---

¹⁵¹ Van de Mierop 2007, 181–183; Bourke 2008, 138–143.

¹⁵² Bourke 2008, 143.

¹⁵³ Van de Mierop 2007, 182.

¹⁵⁴ Bourke 2008, 144.

¹⁵⁵ Bourke 2008, 144–145.

¹⁵⁶ Van de Mierop 2007, 182; Bourke 2008, 145.

¹⁵⁷ För en presentation av utvecklingen under det första millenniet f.Kr. se Van de Mierop 2007, 229–269.

2.5.7 Alternativ för Nimrods identitet

Efter denna bakgrundsinformation presenterar jag i det här kapitlet de alternativ för Nimrods identitet jag noterat bland forskarna.

Sarna menar att man inte vet vilken historisk person Nimrod är. Flera förslag har lyfts fram av olika forskare, både historiska personer och mytologiska gudar. Forskare som Westermann menar att man inte ska söka en historisk person bakom Nimrod. Enligt honom är Nimrod endast en legend. Wenham, som även han har svårt att hitta en historisk person som passar in på Nimrod, menar att man bör se Nimrod som arketyper för ett idealiskt mesopotamiskt kungadöme. Cassuto menar att det var en berömd hjälte från forna tider. Enligt många inskriptioner var mesopotamiska härskare stolta över såväl sina byggnadsprojekt som sina krigs- och jaktbedrifter. Mathews, Walton och Speiser lyfter fram hur historiskt skildrad urhistorien är och de menar att det inte är troligt att det handlar om någon avmytologiserad form av någon sagohjälte. De menar att Nimrod verkligen var en historisk person.¹⁵⁸

Jag håller med om att Nimrod beskrivs som en fullt mänsklig hjälte och inte som någon gud eller halvgud. Den judiska traditionen liksom flera forskare anger Nimrod som den som byggde Babels torn. Jag instämmer med Walton som menar att den uppfattningen inte har stöd i texten.¹⁵⁹

Det är anmärkningsvärt att Nimrods anfader är Cham. Assyrierna och babylonierna var ju semiter. I Mika 5:6 kallas Assyrien för Nimrods land, vilket stöder att Nimrods land verkligen var det område som beskrivs i översikten av nationerna. Det stöder också tolkningen att det var verkligen var Nimrod som begav sig till Ashur och inte Ashur som for ut från Babylonien.¹⁶⁰

Etymologin är också omtvistad. I det babyloniska Talmud härleds Nimrod från det hebreiska verbet *marad* som betyder att göra uppror.¹⁶¹ I så fall betyder namnet ”vi skall göra uppror”.¹⁶²

Så vem var då denne Nimrod? Walton menar att fyra kriterier måste uppfyllas:

1. Namnet Nimrod måste kunna motiveras endera som ett personnamn eller som en titel
2. Epitetet ”en mäktig jägare” behöver kunna förklaras
3. Beskrivningen av hans rikets framväxt och omfattning behöver vara i harmoni med textens beskrivning
4. Nimrods anknytning till Cham och Kush behöver förklaras

Jag presenterar nu åtta förslag på Nimrods identitet som jag noterat i forskningen. De två första är mytologiska och de senare är historiska personer. Därefter diskuterar jag trovärdigheten för de olika alternativen.¹⁶³

1. Ninurta. Det är en babylonisk krigsgud och jaktens gud som också kallas ”pilen, den mäktiga hjälten”

¹⁵⁸ Speiser 1964, 72; Wenham 1987, 222; Sarna 1989, 73; Hamilton 1990, 337–338; Cassuto 1992, 200–201; Westermann 1994, 515–516; Mathews 1996, 449; Walton 2001, 369.

¹⁵⁹ Walton 2001, 369.

¹⁶⁰ Se diskussionen i kapitel 2.5.5.

¹⁶¹ b.Hag. 13a; b.Pes. 94b.

¹⁶² Wenham 1987, 222, 243; Brueggemann 2010, 92; Laato 2017, 192.

¹⁶³ Hamilton 1990, 337–338; Walton 2001, 369. Listan är inte nästan fullständig. De förslag jag lämnat bort hittas i Westermann 1994, 515.

2. Marduk, Babylons viktigaste gud.¹⁶⁴
3. Gilgamesh. Det är hjälten i det berömda eposet som inkluderar berättelsen om en flod. Han var från början en historisk kung i Uruk¹⁶⁵
4. Den egyptiske faraon Amenhotep III som regerade 1416–1379 f.Kr. Amarna-breven kallar honom Nimmuri. Han regerade från Egypten till Euftrat och byggde de berömda templen i Karnak och Luxor
5. Den assyriske kungen Tukulti-Ninurta I som regerade 1243–1207 f.Kr. Han var den första assyriske kung som regerade över både Babylonien och Assyrien och han var berömd för sina byggnationer. Den här tolkningen utgår från att Kush avser Kassiterna i Mesopotamien och inte nubierna i Afrika¹⁶⁶
6. Sargon av Akkad som regerade över det akkadiska imperiet 2334–2279 f.Kr.
7. Naram-Sin som var kung i Akkad och sonson till Sargon av Akkad. Han dominerade en stor del av området under ungefär 50 år. Han var den förste som använde titeln *"King of the Four Quarters of the World"*¹⁶⁷
8. Hammurabi som regerade över Babylon 1792–1750 f.Kr

Det två första alternativen är helt mytologiska och kan förkastas. Ninurta harmonierar endast med Waltons andra kriterium att han kan kallas en mäktig jägare. Marduk harmonierar inte med ett enda av Waltons kriterier.¹⁶⁸

Gilgamesh var en historisk kung i Uruk som senare blev mytologiserad. I den sumeriska kungalistan anges Uruk som sätet för den andra dynastin av kungar efter floden. Enligt Gilgamesheposet var det Gilgamesh som grundade staden och var dess första regent. Så det finns en verklig koppling till en av Nimrods viktiga städer, men ingenting annat harmonierar vilket gör att även Gilgamesh kan förkastas.¹⁶⁹

Följande förslag att Nimrod skulle vara en egyptisk Faraon hör ihop med uppfattningen att Kush skulle vara i Afrika, vilket inte är korrekt i det här fallet. Laato noterar dock att Amenhotep kallas Nimmuri i Amarna-breven, vilket kan föra tankarna till Nimrod. Namnet är dock inte det samma som eller verkligt nära Nimrod. Om man ytterligare beaktar att Amenhoteps välde inte sträckte sig förbi Euftrat in i det område som texten anger som kärnområde kan även det här förslaget förkastas.¹⁷⁰

Vad gäller Tukulti-Ninurta I, som speciellt Speiser lyfter fram, konstaterar Mathews att översikten av nationerna beskriver en mycket äldre tid än 1200-talet f.Kr. Mathews konstaterar vidare att progressionen från de sydliga babyloniska städerna till de nordliga städerna i Assyrien stämmer väl med den arkeologiska kunskapen, men det stämmer inte vad gäller Tukulti-Ninurtas karriär. Walton konstaterar att det egentligen endast är det andra

¹⁶⁴ Westermann noterar att så anser Wellhausen. Westermann 1994, 515.

¹⁶⁵ För en presentation av Gilgamesheposet se Jungerstam 2018¹.

¹⁶⁶ Noteras bl.a. av Bourke 2008, 142. Se beskrivningen i föregående kapitel.

¹⁶⁷ Sarna 1989, 73.

¹⁶⁸ Marduk var först en betydelselös gud, men han blev senare Babylons viktigaste gud. Hans väg till makten beskrivs i det babyloniska eposet Enuma Elish. För en analys och sammanfattning av eposet se Jungerstam 2013. Hamilton (1990, 337) hänvisar till en artikel Albright skrivit tillsammans med S. Mowinckel: *"The Babylonian Matter in the Predeuteronomiac Primeval History (JE) in Gen 1–11."* JBL 58 (1939) 99.

¹⁶⁹ För en presentation av den sumeriska kungalistan se Jungerstam 2017, 94–100. Staden är känd som Unu(g) av Sumererna. För en presentation av Gilgamesheposet se Jungerstam 2018¹, 20–45. Wenham 1987, 223; Cassuto 1992, 202; Bourke 2008, 76.

¹⁷⁰ Laato 2017, 192.

kriteriet, beskrivningen som en mäktig jägare, som uppfylls. Därför måste även det här alternativet förkastas.¹⁷¹

Sargon av Akkad och Naram-Sin är bägge intressanta alternativ som jag diskuterar i nästa kapitel.

Det åttonde förslaget Hammurabi lyfts fram av Walton. De amoritiska folken hade regerat området runt Euftrat och Tigris under en stor del av tiden 2000–1500 f.Kr. 1 Mos 10:10 hävdar att Nimrods rike startade i Babylonien. Under det andra årtusendet f.Kr. är det bara två riken man kan hävda att har startat i Babylonien. Det är det gammalbabyloniska och det Kassitiska imperiet. Det senare inkluderade aldrig Assyrien. Om man, som Walton menar, skall sätta tidsperspektivet för Nimrod till 1000-talet är det bästa alternativet den amoritiska kungen Hammurabi som regerade under 1700-talet f.Kr. Jag kan dock inte se att det andra årtusendet f.Kr. är rätt tidsperiod för vad som beskrivs i översikten av nationerna.¹⁷²

Den Hammurabiska dynastin utgjordes inte av infödda babylonier utan av amoriter. I akkadiska texter kallas de Mardu. I 1 Mos 10:16 anges amoriterna som ättlingar till Kanaan, inte till Kanaans bror Kush. Intressant är att i texter från den antika främre orienten görs en distinktion mellan det akkadiska *amurru* och det sumeriska *MAR.DU*. Bägge översätts amoriter, men de betecknar olika folk. Den tidigare beteckningen används om kungadömet *Amurru* i Syrien under Amarna-perioden¹⁷³ och gäller ett av de kanaanitiska folken. Det senare refererar till folket som kontrollerade Euftrat-Tigris dalen 1800–1500 talet f.Kr. Ursprunget till *MAR.DU* är okänt, men man antar att det ligger väster om Mesopotamien. I texter från Ur III perioden beskrivs de som ett nomadiskt folk från ökenområdet. Det är därför möjligt att associera dem till chamitiska folk.¹⁷⁴

Med avseende på kriterierna anser Walton att kriterium tre med imperiets omfattning möts samt att det är möjligt att associera Hammurabi till Cham och Kush. Vad gäller jägare inför HERREN är detta inget känt epitet för Hammurabi, men i reliefer och statyer avbildas ofta kungar i Mesopotamien som jägare. Dock finns ingen känd relief eller staty som avbildar Hammurabi på detta sätt.¹⁷⁵

Vad gäller namnet menar Walton att Nimrod kan ses som en titel. Walton nämner olika möjligheter varifrån Nimrod kan härledas. Han nämner det amoritiska *MAR.DU*. Han kallas också amoriternas kung *LUGAL MARDU* i en del inskriptioner. Walton noterar att ett annat ord för kung är *EN* och en titel som *EN.MARDU* erbjuder alla nödvändiga konsonanter för en hebraiserad form Nimrod. *EN.MARDU* är dock ingen form man funnit i inskriptioner.¹⁷⁶

Walton konstaterar att hans argumentation inte bevisar att det är Hammurabi som avses med Nimrod. Han menar dock att Hammurabi passar bättre än de andra alternativen som framförts. Walton konstaterar vidare att Nimrod var väl känd för de som ursprungligen står bakom de här upplysningarna om honom.¹⁷⁷

Jag konstaterar att vad gäller Hammurabi och de fyra kriterier som Walton ställt upp uppfylls kriteriet med kopplingen till Cham, dock inte till Kush. Amoriterna var ättlingar till Chams

¹⁷¹ Speiser 1994, 270–277; Mathews 1996, 450; Walton 2001, 369–370. Se min översikt av Assyriens historia i föregående kapitel.

¹⁷² Walton 2001, 369–370.

¹⁷³ Amarna perioden infaller ca 1353–1336 f.Kr. https://www.ancient.eu/Amarna_Period_of_Egypt/.

¹⁷⁴ Walton 2001, 370. Med Ur III perioden avses ca 2200–2000 f.Kr.

¹⁷⁵ Walton 2001, 370; Laato 2017, 193.

¹⁷⁶ Walton 2001, 370–371.

¹⁷⁷ Walton 2001, 371.

son Kanaan. Förklaringen till benämningen Nimrod har åtminstone en hypotetisk förklaring även om inga bevis finns. Det som Hammurabi faller på är kriterium två och tre. Som Walton själv konstaterar är Hammurabi känd som laggivaren, inte jägaren. Men det största problemet är rikets centrala delar och tidsepoken. En av de fyra centrala städerna i Nimrods rike var Akkad. Den upplysningen stämmer inte överhuvudtaget under Hammurabis tid. På Van de Mieroops karta över den antika främre orienten under just Hammurabis tid finns inte Akkad med överhuvudtaget och kartan omfattar ett trettiotal städer i Babylonien.¹⁷⁸ Även tidsepoken är fel om det är tänkt att Nimrod ska vara en tidig härskare med ett imperium i Babylonien. Då är Hammurabi åtminstone ett halvt millennium för sent ute. Jag återkommer till detta i följande kapitel.

2.5.8 Min slutsats gällande Nimrods identitet

Efter denna genomgång vill jag ännu sammanfatta och presentera min syn på frågan om vem Nimrod var och vilken tidsperiod som beskrivs. Jag behandlar först tidsperspektivet och sedan identiteten på Nimrod.

Det finns flera indicier om vilken tidsperiod som avses. Jag listar de ledtrådar jag identifierat.¹⁷⁹

1. En ättling till Cham blev mäktig på det område som sedan ca 2400 f.Kr. varit semitiska riken
2. Om Kush associeras till den kungliga staden Kish kan man notera att den tidiga dynastiska perioden varade 2800–2500 f.Kr. Men staden var viktig ännu det första årtusendet f.Kr.
3. Avses den kassitiska dynastin handlar det om ca 1595–1200 f.Kr
4. Babylon grundades senast på Sargons tid på kring 2300 f.Kr. Omen-texter anger att det var Sargon som grundade Babylon. En del forskare menar att staden grundades avsevärt tidigare
5. Uruk verkliga storhetstid var innan 3100 f.Kr. Men den förblev en viktig stad fram till det första årtusendet
6. Staden Akkad var framstående under det akkadiska imperiets tid 2335–2154 f.Kr. då den fungerade som imperiets huvudstad
7. Nineve grundades kanske så tidigt som 4500 f.Kr. Sargon regerade över och byggde vidare på staden.
8. Sargon regerade över Ashur 2334–2279 f.Kr. Man har hittat fundamentet till en monumental byggnad i Ashur som man menar är från den akkadiska perioden som är hela 11 000 m² stor. Det är mycket möjligt att det var under den akkadiska perioden som Ashur blev en stad av större betydelse
9. Calach grundades ca 3000 f.Kr och var den ”stora staden” fram till det första årtusendet då Nineve blev den dominerande staden. Det moderna Calach kallas Nimrud. Den har således bevarat Nimrods minne i sitt namn

Gör man en samlad bedömning av dessa fakta är det uppenbart att en situation under det första årtusendet f.Kr. direkt kan uteslutas. Mer förvånande är att även det andra årtusendet

---

¹⁷⁸ Van de Mieroop 2005, ix.

¹⁷⁹ Se kapitel 2.3.1; 2.5.1–2.5.6.

f.Kr. bör uteslutas. Den enda tidsperioden då allt sammanfaller är i slutet av det tredje årtusendet f.Kr. under eller omkring det akkadiska imperiets tid 2335–2154 f.Kr. Det som är avgörande för den slutsatsen är staden Akkads historia som är mycket kort som en stad av betydelse. Akkad var en framträdande stad endast under det akkadiska imperiets tid. Alla andra städer som nämns existerade då.¹⁸⁰

Finns det då någon historisk person som passar in på det som sägs om Nimrod?

Jag vill återge texten som finns i översikten av nationerna innan jag går vidare.

Och Kush hade gett upphov till Nimrod

Han hade börjat bli mäktig i området

Han hade blivit en mäktig jägare inför HERREN, därför brukade man säga: "Som Nimrod, en mäktig jägare inför HERREN"

Och det förnämsta i hans rike var Babel och Erech och Akkad och Kalne i Shinars land

Från det området hade han farit ut till Ashur

Och han byggde Nineve och Rechovot-Ir och Calach och Resen mellan Nineve och mellan Calach. Det är den stora staden

Som jag noterade tidigare finns det forskare som noterar att Kush och Kish stavas på samma sätt med enbart konsonantskrift. En möjlig förståelse är således att det inte är personen Kush utan staden Kish som gav upphov till Nimrod. Det en möjliga tolkning, om man menar att masoreterna tolkat texten fel, men det som talar mot den tolkningen är att det övrigt i översikten av nationerna handlar om män som ger upphov till avkomma, inte städer eller områden. Men tolkningen kan inte uteslutas och den passar i så fall in på Sargon av Akkad som var munskänk hos kungen i Kish innan han själv blev regent.¹⁸¹

Jag noterar vidare att texten inte säger att Nimrod var den första som blev mäktig i området. Den slår inte heller fast att han grundade det första imperiet även om texten inte heller motsäger en sådan tolkning. Det som sägs om de fyra städerna är inte att han grundade dem alla utan att de var viktiga, de förnämsta städerna, i hans rike.

Den enda period då Akkad var en viktig central stad var under det akkadiska imperiets tid ca 2334–2193 f.Kr. Uruks verkliga storhetstid var under det fjärde årtusendet f.Kr. men staden förblev stor och mäktig under en lång period efter detta. Staden existerade ända fram till de sista århundradena f.Kr. Enligt omen-texter från det första årtusendet var det Sargon som grundade Babylon. Hur det än är med den saken existerade Babylon på Sargons tid. Kalne vet man inget om.

---

¹⁸⁰ Det kan alltså inte handla om det kassitiska riket, punkt 4, eftersom den tidsperioden inte passar in med allt annat.

¹⁸¹ Den här tolkningen bygger på uppfattningen att när texten vokaliserades tolkades texten fel. Ursprungligen skrevs texten enbart med konsonanter. När man läser den masoretiska texten så står det entydigt Kush och inte Kish och dessa kan inte längre förväxlas. Det finns forskare som menar att det är fler namn som ska uppfattas som städer, t.ex. Tsidon.

Om det som sedan sägs handlar om personen Ashur så tillför det inget för att man ska kunna avgöra Nimrods identitet. Handlar det däremot om att Nimrod for norrut mot Ashur konstaterar jag att Sargon av Akkad är den tionde kungen som regerade över Ashur 2334–2279 f.Kr. Man har hittat fundamentet till en monumental byggnad i Ashur som man menar är från den akkadiska perioden som är hela 11 000 m² stor. Det är mycket möjligt att det var under den akkadiska perioden som Ashur blev en stad av större betydelse. Källorna säger också att Sargon gjorde stora byggnationer i Nineve.¹⁸² Calach var grundad redan ca 3000 f.Kr. och förblev den stora staden fram till det första årtusendet f.Kr. Dess moderna namn är Nimrud. Att han ”byggde” städerna behöver ju inte betyda att han grundade dem. Det kan betyda att han uppförde viktiga byggnadsverk i städerna. Det gjorde Sargon.¹⁸³

Jag rekapitulerar de åtta förslag som getts i forskningen:

1. Ninurta. Det är en babylonisk krigsgud och jaktens gud som också kallas ”pilen, den mäktiga hjälten”
2. Marduk, Babylons viktigaste gud.
3. Gilgamesh. Det är hjälten i det berömda eposet som inkluderar berättelsen om en flod. Han var från början en historisk kung i Uruk
4. Den egyptiske faraon Amenhotep III som regerade 1416–1379 f.Kr. Amarna-breven kallar honom Nimmuri. Han regerade från Egypten till Euftrat och byggde de berömda templen i Karnak och Luxor
5. Den assyriske kungen Tukulti-Ninurta I som regerade 1243–1207 f.Kr. Han var den första assyriske kung som regerade över både Babylonien och Assyrien och han var berömd för sina byggnationer. Den här tolkningen utgår från att Kush avser Kassiterna i Mesopotamien och inte nubierna i Afrika
6. Sargon av Akkad som regerade över det akkadiska imperiet 2334–2279 f.Kr.
7. Naram-Sin som var kung i Akkad och sonson till Sargon av Akkad. Han dominerade en stor del av området under ungefär 50 år. Han var den förste som använde titeln ”*King of the Four Quarters of the World*”
8. Hammurabi som regerade över Babylon 1792–1750 f.Kr

Endast två av förslagen är möjliga bland annat på grund av den korta period som Akkad var en viktig stad: de akkadiska kungarna Sargon och Naram-Sin.

Det man idag vet om Sargon av Akkad harmonierar med allt som sägs om Nimrod i översikten av nationerna. Hans härkomst är okänd, han var inte son till någon kung utan presenteras som munskänk hos kungen i Kish innan han själv grep kungamakten. Det finns många exempel på att kungen hör till ett annat folk än det folk som han är kung över. Det finns till exempel många amoritiska kungar som var ättlingar till den chamitiska Kanaan men regerade över semitiska riken. Hammurabi är den mest kände av dem.¹⁸⁴ Vad gäller jägarepitet var jakt något de akkadiska kungarna skröt med. De beskrev sig som krigare och jägare – både av djur och människor. Det finns segermonument som synliggör hur Sargon har

---

¹⁸² Se kapitel 2.5.6.

¹⁸³ Van de Mieroop 2005, 5; Astour 1995, 1406; Foster 2016, 63.

¹⁸⁴ Ett annat exempel är de kassitiska kungarna som regerade över Babylonien under ca 400 år.

kastat ett fångstnät över sina motståndare och han slår deras huvuden med en stridsklubba, som djur som fångats i ett nät. Att jaga vildtjurar betraktades som en kunglig sport och Naram-Sin skryter bland annat med att han dödat en vildtjur som han gjorde en avbildning av och presenterade till guden Enlil.¹⁸⁵

Naram-Sin passar inte in på beskrivningen lika bra som Nimrod. Han var stor redan då han tillträdde. Han hade ett färdigt imperium som kom under en våldsamt attack efter hans trontillträde. Den kampen kom han dock segrande ur. Efter sin regeringstid kom Naram-Sin att betraktas i negativt ljus av eftervärlden. Han gjorde sig själv till gud redan under sin livstid och betraktades som högmodig, man menar att han hade vanärat gudarna. Han ges också skulden för det akkadiska imperiets sammanbrott, även om det sker efter hans egen livstid.

Jag rekapitulerar ännu de fyra kriterier som enligt Walton borde uppfyllas på den som är Nimrod:

1. Namnet Nimrod måste kunna motiveras endera som ett personnamn eller som en titel
2. Epitetet ”en mäktig jägare” behöver kunna förklaras
3. Beskrivningen av hans rikets framväxt och omfattning behöver vara i harmoni med textens beskrivning
4. Nimrods anknytning till Cham och Kush behöver förklaras

Det första kriteriet anser jag inte är nödvändigt att uppfylla. Det hävdar jag bland annat därför att Nimrod har en betydelse av att ”göra uppror”. Nimrod behöver därför inte vara det ursprungliga namnet eller fungera som en titel. Kungar kunde också ha helt olika namn i olika områden. Ett belysande exempel är att kung Tiglat-Pileser III allmänt kallades Pul i Babylon liksom i 2 Kung 15:19. Att dessa två namn avser samma kung är omöjligt att påvisa på språklig grund. Det finns också exempel från den akkadiska tiden på att kungar använde olika namn beroende på vilken del av riket de befann sig i. Kungen kunde använda ett namn då han befann sig i Elam och ett annat namn då han befann sig i Akkad. Till exempel Kutik-Inshushinak och Puzur-Inshushinak var samma person. Kutik användes i Elam och Puzur i Akkad. Det finns inget sätt att veta att Kutik-Inshushinak och Puzur-Inshushinak är samma person om man inte har tillgång till skrivna krönikor som uppger om detta.¹⁸⁶

Uttrycket ”en mäktig jägare inför HERREN” kan förstås på flera sätt. Vad gäller jägare så uppfylls det för både Sargon och Naram-Sin som i inskriptioner och monument beskrevs som stora jägare av såväl människor som djur. I skriftliga inskriptioner som bevarats och man känner till är det bara Naram-Sin som ordagrant skryter med djur han fångat. Men enligt Foster gäller detta alla de akkadiska kungarna. De ville ses inte bara som mäktiga krigare, utan även som mäktiga jägare.¹⁸⁷

Uttrycket ”Inför HERREN” vet man inte hur man ska förstå. Som jag noterade i kapitel 2.5.2 är ett sätt att förstå uttrycket att det Nimrod gjorde skedde inför HERREN, som allt annat som

---

¹⁸⁵ Foster 2016, 10, 17, 196, 325.

¹⁸⁶ Foster 2016, 274.

¹⁸⁷ Foster 2016, 10, 17.

sker på jorden. Så även om Nimrod menade sig tjäna andra gudar skedde allt inför HERRENS ansikte.¹⁸⁸

Vad gäller rikets framväxt harmonierar det väl med Sargon eftersom det startar i Babylonien i söder varefter han beger sig norrut och blir även Ashurs kung. Är det Ashur som farit ut från området så har det ingen relevans för vem Nimrod var. Spridningen av riket stämmer inte längre med Naram-Sin eftersom han från första början regerade över såväl Akkad som Ashur.

Den fjärde punkten handlar om anknytningen till Cham och Kush är inte ett problem. Som jag konstaterat tidigare nämns det inte av vilken börd Sargon var och som framkommit tidigare var det inget ovanligt att kungen var av annan börd, annan kultur och annat språk än det folk han styrde över. I regel anpassade en kung från ett annat folk sig så att han använde folkets språk och kultur i sitt styre. Det är således inget märkligt om Nimrod som ättling till den chamitiska Kush styrde över det semitiska akkadiska imperiet.¹⁸⁹

Min slutsats är således att tidsperioden som texten verkar beskriva är perioden under det akkadiska imperiet 2335–2193 f.Kr. Sargon av Akkad är den ende som till alla delar harmonierar med beskrivningen 1 Mos 10:8–12.

Jag konstaterar också att Sargons bedrifter var välkända och omskrivna i hela den antika främre orienten långt in i det första årtusendet f.Kr.¹⁹⁰

Hur är det då om man förstår texten så att det var personen Ashur som for ut från Babylonien. I så fall skulle Nimrod vara en mäktig regent som regerade över ett rike där de mest framstående städerna var Babel, Uruk, Akkad och Kalne. Problemet är åter en gång Akkad. Om det är så att arkeologerna och historikerna har rätt om att Akkad var en viktig stad endast under eller i en tid nära det akkadiska imperiets tid så passar endast de akkadiska kungarna in. Problemet som då uppstår är att beskrivningen är haltande eftersom deras imperium även omfattade just Ashur med Nineve som Sargon byggde i osv. Allt detta är ett vägande argument för att det verkligen är Nimrod som beger sig mot Ashur och det är ett imperium som omfattar såväl Babylonien som Assyrien som beskrivs. Det börjar i Babylonien och Nimrod införlivar därefter Ashur och de Assyriska städerna. Den enda som den beskrivningen passar in på är alltså Sargon av Akkad. Beskrivningen passar dessutom utomordentligt väl.

Helt säker kan man förstås inte vara när man talar om en tidsperiod som ligger mer än 4000 år tillbaka och man ska kombinera knapphändiga uppgifter i bibeltexten med knapphändiga uppgifter från arkeologin. Skulle det inte vara Sargon som avses är det en okänd person och då har Walton rätt:

Nimrod var väl känd för de som ursprungligen står bakom de här upplysningarna om honom. Idag kan man inte längre vara säker på vem han var om inte arkeologin

---

¹⁸⁸ HERREN ersätter ju Guds personliga namn: JHVH.

¹⁸⁹ Exemplena är många. Det gäller t.ex. alla amoritiska kungar som styrde över semitiska städer och områden. Det gäller också kassiterna som styrde över Babylonien i 400 år.

¹⁹⁰ Foster 2016, 206, 208, 245, 254, 257, 259, 261–262, 270–272, 277–278, 290.

kommer att kunna bidra med mer information som gör att hans identitet kan säkerställas.¹⁹¹

På basis av den litteratur jag läst om den samlade information arkeologerna idag har om perioden och området är jag ändå beredd att påstå att arkeologin antagligen redan har lyckats med uppgiften.¹⁹²

---

¹⁹¹ Walton 2001, 371.

¹⁹² Jag konstaterar att Walton 2001 inte kunde ha tillgång till bland annat Fosters gedigna bok om Akkad som kom ut 2016.